

ભાગીદારનો પ્રવેશ (Admission of a Partner)

1. પ્રસ્તાવના	6. અનામતો અને એકત્રિત નફા-નુકસાનની
2. નવા ભાગીદારના પ્રવેશની અસર	વહેંચણીની હિસાબી અસરો (નોંધો)
3. નફા-નુકસાનની વહેંચણીના પ્રમાણમાં ફેરફાર	7. મૂડી ખાતામાં ફેરફાર અને નવા પાકા-
4. પાઘડીની હિસાબી અસરો - હિસાબી ધોરણ 26 પ્રમાણે	સરવૈયાની રચના
5. મિલકતોના પુનઃમૂલ્યાંકન અને દેવાંની પુનઃઆકારણીની હિસાબી અસરો	8. ઉદાહરણો
	— સ્વાધ્યાય

1. પ્રસ્તાવના (Introduction)

ભાગીદારનો પ્રવેશ એ ભાગીદારીનું એક પ્રકારનું પુનર્ગઠન છે. ભાગીદારના પ્રવેશથી ચાલુ ભાગીદારો વચ્ચેની ભાગીદારીનું વિસર્જન થાય છે અને પ્રવેશ પામતા નવા ભાગીદાર સહિત બધા ભાગીદારો વચ્ચે નવી ભાગીદારી અસ્તિત્વમાં આવે છે અને નવું કરારનામું અમલમાં આવે છે. નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે નવા ભાગીદારે લાવવાની મૂડી, પાઘડી, તેનો નફામાં ભાગ વગેરે શરતો નક્કી કરવામાં આવે છે. નવો ભાગીદાર તેના પ્રવેશથી પેઢીની મિલકતો અને જવાબદારીમાં તેમજ નફામાં પણ તેનો હિસ્સો મેળવે છે.

1932ના ભારતીય ભાગીદારીના કાયદાની કલમ 31 મુજબ બધા જ ચાલુ ભાગીદારોની સંમતિ વગર નવો ભાગીદાર પેઢીમાં દાખલ થઈ શકે નહિ, સિવાય કે ભાગીદારી કરારનામામાં અન્ય કોઈ જોગવાઈ હોય.

નવા ભાગીદારને ચાલુ ભાગીદારી પેઢીમાં પ્રવેશ આપવાનાં વિવિધ કારણો નીચે પ્રમાણે હોઈ શકે :

- (1) જ્યારે ચાલુ ભાગીદારી પેઢીમાં વધુ મૂડીની જરૂરિયાત હોય
- (2) જ્યારે ચાલુ ભાગીદારી પેઢીમાં વધુ સંચાલકીયશક્તિની જરૂરિયાત હોય
- (3) જ્યારે કોઈ ભાગીદાર નિવૃત્ત થાય કે મૃત્યુ પામે
- (4) ભાગીદારી પેઢીનો કોઈ કુશળ અને કાર્યક્ષમ કર્મચારી પેઢીમાં જ ચાલુ રહે તે હેતુથી તેને ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવે
- (5) ભાગીદારી પેઢીના ધંધાનાં જોખમોની વહેંચણી માટે

નવા ભાગીદારને પેઢીના ભવિષ્યના નફામાં કેટલોક ભાગ મળે છે. આ ભાગ જૂના ભાગીદારો તેમના નફાના ભાગમાંથી કેટલોક ભાગ ત્યાગ કરીને નવા ભાગીદારને આપે છે, જૂના ભાગીદારોએ નફામાં કરેલ ત્યાગના વળતરરૂપે નવો ભાગીદાર મૂડી ઉપરાંત વધારાની રકમ પેઢીમાં લાવે છે, તેને પાઘડીનું પ્રીમિયમ કહે છે. આમ, નવો ભાગીદાર પેઢીની મિલકતમાં મળતા ભાગના બદલે મૂડી લાવે છે જ્યારે તેને નફામાં મળતા ભાગના બદલે તે તેના ભાગની પાઘડીની રકમ પણ લાવે છે. મૂડીની રકમ પેઢીમાં જ રહે છે જ્યારે પાઘડીની રકમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે.

2. નવા ભાગીદારના પ્રવેશની અસર (Effect of Admission of a New Partner)

નવા ભાગીદારના પ્રવેશથી ઉદ્ભવતી વિવિધ બાબતો નીચે મુજબ દર્શાવી શકાય :

- (1) જૂની ભાગીદારીનો અંત આવે છે અને નવી ભાગીદારી અસ્તિત્વમાં આવે છે.

- (2) નવા ભાગીદારને પેઢીના ભવિષ્યના નફામાં ભાગ મળે છે. પરિણામે જૂના ભાગીદારોના નફાના સંયુક્ત ભાગમાં ઘટાડો થાય છે.
- (3) નવા ભાગીદારને પેઢીની મિલકતમાં મળતા ભાગના અવેજ બદલ નક્કી કરેલ રકમ રોકડ કે અન્ય સ્વરૂપે મૂડી તરીકે લાવે છે.
- (4) પેઢીમાં એકઠી થયેલ નફો-નુકસાન, અનામતો અને અવાસ્તવિક મિલકતોની બાકીઓ પ્રવેશની તારીખે જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે.
- (5) મિલકતોનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે અને જવાબદારીઓની પુનઃઆકારણી કરવામાં આવે છે અને તેમાં થતા ચોખ્ખા ફેરફારની અસર જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે આપવામાં આવે છે.
- (6) પેઢીની પાઘડીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે અને નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડી રોકડ કે અન્ય સ્વરૂપે લાવે છે તેની હિસાબી અસર આપવામાં આવે છે.
- (7) નવા ભાગીદારી કરારનામામાં નક્કી કરેલ હોય તો જૂના ભાગીદારોએ રાખવાની મૂડીમાં ફેરફારની હિસાબી અસર પણ આપવામાં આવે છે.

આમ, નવા ભાગીદારના પ્રવેશને કારણે નીચે મુજબની બાબતો ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે :

- (1) નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ અને જૂના ભાગીદારોનું ત્યાગનું પ્રમાણ
- (2) પાઘડી અંગેની હિસાબી અસરો
- (3) મિલકતો અને દેવાંનાં પુનઃમૂલ્યાંકનની હિસાબી અસરો
- (4) અનામતો અને એકત્રિત નફા-નુકસાનની હિસાબી અસરો
- (5) ભાગીદારોની મૂડીમાં ફેરફાર

હવે દરેક બાબતનો ઊંડાણપૂર્વક અભ્યાસ કરીએ.

3. નફા-નુકસાનની વહેંચણીના પ્રમાણમાં ફેરફાર (Change in Profit Sharing Ratio)

નવા ભાગીદારને પેઢીના ભવિષ્યના નફામાં કેટલોક ભાગ મળે છે, જે જૂના ભાગીદારો દ્વારા ત્યાગ કરવામાં આવે છે. પરિણામે નવા ભાગીદારના પ્રવેશ બાદ બધા ભાગીદારો વચ્ચે નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ અસ્તિત્વમાં આવે છે અને જૂના ભાગીદારોનું ત્યાગનું પ્રમાણ પણ અસ્તિત્વમાં આવે છે. આમ, નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે નીચે મુજબના બે પ્રમાણની ગણતરી કરવી જરૂરી બને છે :

- (A) નફા-નુકસાનના નવા પ્રમાણની ગણતરી
- (B) ત્યાગના પ્રમાણની ગણતરી

હવે આપણે આ બંને પ્રમાણની ગણતરી અંગે વિસ્તારપૂર્વક ચર્ચા કરીએ.

નફા-નુકસાનના નવા પ્રમાણ અને ત્યાગની ગણતરી :

નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ એટલે નવા ભાગીદાર સહિત બધા જ ભાગીદારો પેઢીનો ભવિષ્યનો નફો કે નુકસાન જે પ્રમાણમાં વહેંચવાનું નક્કી કરે તે પ્રમાણ.

નફા-નુકસાનના નવા પ્રમાણની ગણતરી નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણેના સંજોગો અનુસાર કરી શકાય.

(1) જ્યારે જૂના ભાગીદારોના ત્યાગનો ભાગ કે ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ ન હોય ત્યારે (એટલે કે જૂના ભાગીદારોનું જૂનું પ્રમાણ અને નવા ભાગીદારને આપવાનો નફાનો ભાગ આપેલ હોય ત્યારે) :

જ્યારે જૂના ભાગીદારોનું નફા-નુકસાનનું જૂનું પ્રમાણ અને નવા ભાગીદારને આપવાના નફાનો ભાગ આપેલ હોય ત્યારે એવું ધારવામાં આવે છે કે નવા ભાગીદારને તેનો નફાનો ભાગ આપી દીધા બાદ વધતો નફો જૂના ભાગીદારો તેમના જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં જ વહેંચી લેશે.

ઉદાહરણ 1 : A અને B એક પેઢીના 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. Cને નફામાં $\frac{1}{4}$ ભાગ આપવાની શરતે પ્રવેશ આપ્યો. નફા-નુકસાનના નવા પ્રમાણની ગણતરી કરો.

જવાબ : A અને Bનું જૂનું પ્રમાણ = 3:2

ધારો કે નફાનો કુલ ભાગ = 1

Cનો ભાગ = $\frac{1}{4}$, Cને $\frac{1}{4}$ ભાગ આપ્યા બાદ

A અને B માટે બાકી રહેતો ભાગ = કુલ નફો - નવા ભાગીદારનો ભાગ

$$\begin{aligned} &= 1 - \frac{1}{4} \\ &= \frac{4-1}{4} \\ &= \frac{3}{4} \end{aligned}$$

A અને B તેમના ભાગે બાકી રહેતો ભાગ $\frac{3}{4}$ તેમના જૂના પ્રમાણ 3:2માં મેળવશે.

જૂના ભાગીદારો માટે નવો ભાગ = નફાનો બાકી ભાગ $\times$ જૂના પ્રમાણમાં ભાગ

$$A\text{નો નવો ભાગ} = \frac{3}{4} \times \frac{3}{5} = \frac{9}{20}$$

$$B\text{નો નવો ભાગ} = \frac{3}{4} \times \frac{2}{5} = \frac{6}{20}$$

$$C\text{નો નવો ભાગ} = \frac{1}{4}, \text{છેદ સરખા કરતાં } \frac{1}{4} \times \frac{5}{5} = \frac{5}{20}$$

$\therefore$ A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ = 9:6:5

સમજૂતી : અહીં એવું માનવામાં આવે છે કે જૂના ભાગીદારો તેમનું સંબંધિત જૂનું પ્રમાણ નવા ભાગીદારના પ્રવેશ બાદ પણ જાળવી રાખશે. આનો અર્થ એ થાય કે જૂના ભાગીદારો નવા ભાગીદારને આપવાનો ભાગ જૂના પ્રમાણમાં જ આપશે તેથી તેમનું સંબંધિત જૂનું પ્રમાણ = ત્યાગનું પ્રમાણ = નવું પ્રમાણ.

ઉદાહરણ 1માં ત્યાગના પ્રમાણની ગણતરી નીચે મુજબ કરી શકાય :

	A	B	C
જૂનું પ્રમાણ	3	2	—
જૂનો ભાગ	$\frac{3}{5}$	$\frac{2}{5}$	—
નવું પ્રમાણ	9	6	5
નવો ભાગ	$\frac{9}{20}$	$\frac{6}{20}$	$\frac{5}{20}$

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

$$A = \frac{3}{5} - \frac{9}{20} = \frac{12-9}{20} = \frac{3}{20}$$

$$B = \frac{2}{5} - \frac{6}{20} = \frac{8-6}{20} = \frac{2}{20}$$

તેથી A અને Bના ત્યાગનું પ્રમાણ 3:2

નોંધ : જ્યારે જૂના ભાગીદારોનું જૂનું પ્રમાણ અને નવા ભાગીદારને આપવાનો ભાગ આપેલ હોય અને ત્યાગ કે ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ ન હોય ત્યારે જૂના ભાગીદારોનું સંબંધિત જૂનું પ્રમાણ જ તેમનું ત્યાગનું પ્રમાણ રહે છે.

(2) જ્યારે જૂના ભાગીદારોનું જૂનું પ્રમાણ, નવા ભાગીદારનો ભાગ અને જૂના ભાગીદારોનું નવું પ્રમાણ આપેલ હોય ત્યારે.

ઉદાહરણ 2 : A અને B એક પેઢીના 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. Cને નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો.

A અને Bએ ભવિષ્યમાં નફો-નુકસાન 2:3ના પ્રમાણમાં વહેંચવું તેવું નક્કી કર્યું. નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ શોધો.
જવાબ : ધારો કે નફાનો કુલ ભાગ = 1

A અને B માટે બાકી રહેતો ભાગ = કુલ ભાગ - નવા ભાગીદારને આપવાનો ભાગ

$$\begin{aligned} &= 1 - \frac{1}{5} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= \frac{4}{5} \end{aligned}$$

A અને B તેમના ભાગે બાકી રહેતો $\frac{4}{5}$ ભાગ, જે હવે 2:3ના પ્રમાણમાં વહેંચશે.

જૂના ભાગીદારો માટે નવો ભાગ = નફાનો બાકી ભાગ $\times$ નવા પ્રમાણમાં ભાગ

$$A\text{નો નવો ભાગ} = \frac{4}{5} \times \frac{2}{5} = \frac{8}{25}$$

$$B\text{નો નવો ભાગ} = \frac{4}{5} \times \frac{3}{5} = \frac{12}{25}$$

$$C\text{નો નવો ભાગ} = \frac{1}{5}, \text{ છેદ સરખો કરતાં } \frac{5}{25}$$

$\therefore$ A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ = 8:12:5

(3) નવો ભાગીદાર પોતાનો હિસ્સો જૂના ભાગીદારો પાસેથી અમુક ભાગમાં મેળવે ત્યારે :

જ્યારે જૂના ભાગીદારોએ કરેલ ત્યાગ આપેલ હોય ત્યારે જૂના ભાગમાંથી ત્યાગનો ભાગ બાદ કરતાં નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ મળે છે.

આમ, જૂના ભાગીદારોનો નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

ઉદાહરણ 3 : A અને B 4:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. Cને $\frac{1}{7}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવે છે. C $\frac{2}{21}$ ભાગ A પાસેથી અને $\frac{1}{21}$ ભાગ B પાસેથી મેળવશે. નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : A અને Bનું જૂનું પ્રમાણ = 4:3 એટલે કે $\frac{4}{7} : \frac{3}{7}$

$$C\text{નો ભાગ} = \frac{1}{7}$$

Cને તેના ભાગ પૈકી $\frac{2}{21}$ ભાગ A પાસેથી અને $\frac{1}{21}$ ભાગ B પાસેથી મળે છે.

$\therefore$ Aનો ત્યાગ = $\frac{2}{21}$ (પોતાના ભાગમાંથી)

Bનો ત્યાગ = $\frac{1}{21}$ (પોતાના ભાગમાંથી)

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$A\text{નો નવો ભાગ} = \frac{4}{7} - \frac{2}{21} = \frac{12-2}{21} = \frac{10}{21}$$

$$B\text{નો નવો ભાગ} = \frac{3}{7} - \frac{1}{21} = \frac{9-1}{21} = \frac{8}{21}$$

$$C\text{નો નવો ભાગ} = \frac{1}{7}, \text{ છેદ સરખા કરતાં } \frac{3}{21}$$

$\therefore$ A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ = 10:8:3

સમજૂતી : (1) Cનો $\frac{1}{7}$ ભાગ A અને Bના ત્યાગ બરાબર થવો જ જોઈએ. એટલે કે,

$$\begin{aligned} \text{Cનો ભાગ} &= \text{Aનો ત્યાગ} + \text{Bનો ત્યાગ} \\ &= \frac{2}{21} + \frac{1}{21} \\ &= \frac{3}{21} \\ &= \frac{1}{7} \end{aligned}$$

(2) Aનો ત્યાગ $\frac{2}{21}$ અને Bનો ત્યાગ $\frac{1}{21}$ એ ત્યાગનો ભાગ છે. જો A અને Bનું ત્યાગનું પ્રમાણ શોધવું હોય, તો આ પ્રમાણ $\frac{2}{21} : \frac{1}{21}$ એટલે કે 2:1 મળે.

આમ, ત્યાગ અને ત્યાગનું પ્રમાણ બંને બાબતો જુદી છે. જો ઉપરના ઉદાહરણમાં A અને Bના ત્યાગના ભાગને બદલે ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ હોય એટલે કે Cનો $\frac{1}{7}$ ભાગ A અને B 2:1ના પ્રમાણમાં આપશે એવું જણાવેલ હોય તો સૌ પ્રથમ A અને Bનો ત્યાગનો ભાગ શોધવો જરૂરી બને છે.

ત્યાગ = નવા ભાગીદારને આપવાનો ભાગ $\times$ જૂના ભાગીદારનું ત્યાગનું પ્રમાણ

$$\text{Aનો નવો ભાગ} = \frac{1}{7} \times \frac{2}{3} = \frac{2}{21}$$

$$\text{Bનો નવો ભાગ} = \frac{1}{7} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{21} \text{ મળે.}$$

ત્યાગનો ભાગ શોધ્યા બાદ જ નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ શોધી શકાય.

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$\text{Aનો નવો ભાગ} = \frac{4}{7} - \frac{2}{21} = \frac{12-2}{21} = \frac{10}{21}$$

$$\text{Bનો નવો ભાગ} = \frac{3}{7} - \frac{1}{21} = \frac{9-1}{21} = \frac{8}{21}$$

$$\text{Cનો નવો ભાગ} = \frac{1}{7}, \text{ છેદ સરખા કરતાં } \frac{3}{21}$$

$\therefore$ A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ = 10:8:3

(4) જ્યારે જૂના ભાગીદારોનું ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ હોય ત્યારે :

જ્યારે જૂના ભાગીદારોએ નવા ભાગીદારની તરફેણમાં કરેલ ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ હોય ત્યારે સૌપ્રથમ જૂના ભાગીદારનો ત્યાગ નીચેના સૂત્રની મદદથી શોધવો.

જૂના ભાગીદારોનો ત્યાગ = નવા ભાગીદારનો ભાગ $\times$ જૂના ભાગીદારના ત્યાગનું પ્રમાણ

જૂના ભાગીદારોનો ત્યાગ શોધ્યા બાદ જ નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ નીચેના સૂત્રની મદદથી શોધવું :

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

ઉદાહરણ 4 : A અને B 5:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. Cને $\frac{1}{4}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો. C તેનો ભાગ A અને B પાસેથી 3:1ના પ્રમાણમાં મેળવશે. નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : A અને Bનું જૂનું પ્રમાણ = 5:3 એટલે કે $\frac{5}{8} : \frac{3}{8}$

Cનો ભાગ = $\frac{1}{4}$, C તેનો ભાગ A અને B પાસેથી 3:1ના પ્રમાણમાં મેળવે છે.

જૂના ભાગીદારોનો ત્યાગ = નવા ભાગીદારનો ભાગ $\times$ જૂના ભાગીદારના ત્યાગનું પ્રમાણ

$$\therefore \text{Aનો ત્યાગ} = \frac{1}{4} \times \frac{3}{4} = \frac{3}{16}$$

$$\text{Bનો ત્યાગ} = \frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$$

જૂના ભાગીદારોનો નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$\therefore \text{Aનો નવો ભાગ} = \frac{5}{8} - \frac{3}{16} = \frac{10-3}{16} = \frac{7}{16}$$

$$\text{Bનો નવો ભાગ} = \frac{3}{8} - \frac{1}{16} = \frac{6-1}{16} = \frac{5}{16} \text{ અને}$$

$$\text{Cનો નવો ભાગ} = \frac{1}{4}, \text{ છેદ સરખો કરતાં } \frac{4}{16}$$

$$\therefore \text{A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ} = 7:5:4$$

(5) જ્યારે જૂના ભાગીદારો તેમના પોતાના ભાગનો અમુક ભાગનો ત્યાગ કરે ત્યારે :

ઉદાહરણ 5 : A અને B ભાગીદારો છે. Cને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. A પોતાના ભાગનો $\frac{1}{5}$ ભાગ, જ્યારે B પોતાના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ Cની તરફેણમાં ત્યાગ કરે છે. A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ અને ત્યાગનું પ્રમાણ શોધો.

જવાબ : A અને Bનું જૂનું પ્રમાણ = 1:1 એટલે કે $\frac{1}{2} : \frac{1}{2}$

A પોતાના $\frac{1}{5}$ ભાગનો ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{Aનો ત્યાગ} = \text{Aનો જૂનો ભાગ} \times \text{પોતાના ભાગનો ત્યાગ}$$

$$\therefore \text{Aનો ત્યાગ} = \frac{1}{2} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{10}$$

B પોતાના $\frac{1}{4}$ ભાગનો ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{Bનો ત્યાગ} = \text{Bનો જૂનો ભાગ} \times \text{પોતાના ત્યાગનો ભાગ}$$

$$\therefore \text{Bનો ત્યાગ} = \frac{1}{2} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{8}$$

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$\therefore \text{Aનો નવો ભાગ} = \frac{1}{2} - \frac{1}{10} = \frac{5-1}{10} = \frac{4}{10}$$

$$\text{Bનો નવો ભાગ} = \frac{1}{2} - \frac{1}{8} = \frac{4-1}{8} = \frac{3}{8}$$

A અને B, Cને આપે છે. તેથી A અને Bનો હિસ્સો ઘટશે, જે Cને મળશે. તેથી A અને Bમાંથી બાદ થશે અને Cને A અને B એ આપેલ ત્યાગ મળશે.

$$\text{Cનો નવો ભાગ} = \frac{1}{10} + \frac{1}{8} = \frac{4+5}{40} = \frac{9}{40}$$

$$\therefore \text{A, B અને Cનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ} = \frac{4}{10} : \frac{3}{8} : \frac{9}{40}; \text{ છેદ સરખો કરતાં}$$

$$= \frac{16}{40} : \frac{15}{40} : \frac{9}{40} = 16 : 15 : 9$$

હવે, A અને Bનું ત્યાગનું પ્રમાણ શોધીએ,

$$\therefore \text{Aનો ત્યાગ} = \frac{1}{10}$$

$$\text{Bનો ત્યાગ} = \frac{1}{8}$$

$$\therefore \text{ત્યાગનું પ્રમાણ} = \frac{1}{10} : \frac{1}{8}; \text{ છેદ સરખો કરતાં} = \frac{4}{40} : \frac{5}{40}$$

$$= 4 : 5$$

(6) જ્યારે જૂના ભાગીદારો પોતાના ભાગમાંથી અમુક ભાગ નવા ભાગીદારને આપે ત્યારે :

ઉદાહરણ 6 : A અને B 2:1નાં પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 1-4-2017ના રોજથી તેઓએ Cને પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો.

A તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{12}$ ભાગ અને B તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{6}$ ભાગ Cને આપશે.

ભાગીદારોનું ત્યાગનું પ્રમાણ અને નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : ત્યાગનું પ્રમાણ :

A $\frac{1}{12}$ અને B $\frac{1}{6}$ છેદ સરખો કરતાં $\frac{1}{12}$ અને $\frac{2}{12}$. $\therefore$ ત્યાગનું પ્રમાણ 1:2

Cનો ભાગ (Aનો ત્યાગ + Bનો ત્યાગ)

$$\therefore \frac{1}{12} + \frac{1}{6} = \frac{1}{4}$$

નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ :

$$\begin{array}{l} \text{Aનો જૂનો ભાગ } \frac{2}{3} - \text{ત્યાગનો ભાગ } \frac{1}{12} = \frac{8-1}{12} = \frac{7}{12} \\ \text{Bનો જૂનો ભાગ } \frac{1}{3} - \text{ત્યાગનો ભાગ } \frac{1}{6} = \frac{2-1}{6} = \frac{1}{6} \\ \text{Cનો ભાગ} \quad \quad \quad = \frac{1}{4} = \frac{1}{4} \end{array} \quad \left. \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right\} \text{છેદ સરખો કરતાં}$$

A, B અને Cનું નવું પ્રમાણ = 7:2:3

(7) જ્યારે જૂના ભાગીદારોમાંથી કોઈ એક ભાગીદાર તેનો જૂનો ભાગ નવા ભાગીદારના પ્રવેશ બાદ જાળવી રાખે :

ઉદાહરણ 7 : A, B અને C એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેમનું નફા-નુકસાન વહેંચણીનું પ્રમાણ અનુક્રમે $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{10}$ અને $\frac{1}{5}$ છે. તેઓ Dને નવા ભાગીદાર તરીકે $\frac{1}{6}$ ભાગે દાખલ કરે છે. C તેનો ભાગ Dના પ્રવેશ બાદ પણ જાળવી રાખશે. નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : A, B અને Cનું જૂનું પ્રમાણ = $\frac{1}{2} : \frac{3}{10} : \frac{1}{5}$

$$= 5:3:2 \quad (\text{છેદ સરખા કરતા Cનો ભાગ } \frac{2}{10} \text{ એટલે } \frac{1}{5})$$

નવા ભાગીદાર Dનો ભાગ = $\frac{1}{6}$

નવા ભાગીદારના પ્રવેશ બાદ C તેનો ભાગ = $\frac{1}{5}$ જાળવી રાખશે.

$\therefore$ A અને B માટે બાકી રહેતો ભાગ = કુલ ભાગ - Cનો ભાગ - Dનો ભાગ

$$\therefore \text{A અને B માટે બાકી રહેતો ભાગ} = 1 - \frac{1}{5} - \frac{1}{6} \text{ અથવા } 1 - \left(\frac{1}{5} + \frac{1}{6}\right)$$

$$= \frac{30-6-5}{30} = \frac{19}{30} \text{ અથવા } \frac{30-(6+5)}{30} = \frac{19}{30}$$

A અને B $\frac{19}{30}$ ભાગ તેમના સંબંધિત પ્રમાણ 5:3માં મેળવશે.

$$\therefore \begin{array}{l} \text{Aનો નવો ભાગ} = \frac{19}{30} \times \frac{5}{8} = \frac{95}{240} \\ \text{Bનો નવો ભાગ} = \frac{19}{30} \times \frac{3}{8} = \frac{57}{240} \end{array} \quad \left. \begin{array}{l} \\ \end{array} \right\} (\text{છેદ સરખાં કરતાં})$$

$$\left. \begin{aligned} \text{Cનો નવો ભાગ} &= \frac{1}{5} = \frac{48}{240} \\ \text{Dનો નવો ભાગ} &= \frac{1}{6} = \frac{40}{240} \end{aligned} \right\} \text{(છેદ સરખાં કરતાં)}$$

$$\therefore \text{નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ} = 95 : 57 : 48 : 40$$

(8) જ્યારે જૂના ભાગીદારો પૈકી અમુક ભાગીદારોએ કરેલ ત્યાગ આપેલ હોય અને બાકીના જૂના ભાગીદારે કરેલ ત્યાગ આપેલ ન હોય :

ઉદાહરણ 8 : અ અને બ 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેમણે નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે કને ભાગીદારીમાં પ્રવેશ આપ્યો. ક તેના નફાના ભાગ પૈકી $\frac{1}{20}$ ભાગ અ પાસેથી અને બાકીનો ભાગ બ પાસેથી મેળવશે. નફા-નુકસાનની વહેંચણીનું નવું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : બ નો ત્યાગ = ક નો ભાગ - અ નો ત્યાગ

(ક નો ભાગ $\frac{1}{5}$ છે તે $\frac{1}{20}$ અ પાસેથી મેળવે છે, તેથી $\frac{1}{5}$ નો બાકીનો તે બ પાસેથી મેળવશે.)

$$= \frac{1}{5} - \frac{1}{20} = \frac{4-1}{20} = \frac{3}{20}$$

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$\therefore \text{અનો નવો ભાગ} = \frac{3}{5} - \frac{1}{20} = \frac{12-1}{20} = \frac{11}{20}$$

$$\text{બનો નવો ભાગ} = \frac{2}{5} - \frac{3}{20} = \frac{8-3}{20} = \frac{5}{20}$$

$$\text{કનો નવો ભાગ} = \frac{1}{5} = \frac{4}{20}$$

$$\therefore \text{નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ} = 11 : 5 : 4$$

ઉદાહરણ 9 : અ અને બ 4:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. કને $\frac{1}{4}$ ભાગ આપવાની શરતે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવે છે. અ તેના પોતાના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ કને આપશે જ્યારે ક બાકીનો ભાગ બ પાસેથી મેળવશે. નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ નક્કી કરો.

જવાબ : અ અને બનું જૂનું પ્રમાણ = 4:1 અથવા $\frac{4}{5} : \frac{1}{5}$

$$\text{નવા ભાગીદાર કનો ભાગ} = \frac{1}{4}$$

અ તેના પોતાના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ કને આપશે.

$$\therefore \text{અનો ત્યાગ} = \frac{4}{5} \times \frac{1}{4} = \frac{4}{20} = \frac{1}{5}$$

(ક નો ભાગ $\frac{1}{4}$ છે, તે $\frac{1}{5}$ અ પાસેથી મેળવે છે, તેથી $\frac{1}{4}$ ના બાકીના તે બ પાસેથી મેળવશે.)

$$\therefore \text{બનો ત્યાગ} = \text{કનો ભાગ} - \text{અનો ત્યાગ}$$

$$= \frac{1}{4} - \frac{1}{5} = \frac{5-4}{20} = \frac{1}{20}$$

નવો ભાગ = જૂનો ભાગ - ત્યાગ

$$\therefore \text{અનો નવો ભાગ} = \frac{4}{5} - \frac{1}{5} = \frac{3}{5}$$

$$\text{બનો નવો ભાગ} = \frac{1}{5} - \frac{1}{20} = \frac{4-1}{20} = \frac{3}{20}$$

$$\text{કનો નવો ભાગ} = \frac{1}{4}$$

$$\begin{aligned}\therefore \text{નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ} &= \frac{3}{5} : \frac{3}{20} : \frac{1}{4} \\ &= \frac{12}{20} : \frac{3}{20} : \frac{5}{20} \\ &= 12 : 3 : 5\end{aligned}$$

4. પાઘડીની હિસાબી અસરો - હિસાબી ધોરણ 26 પ્રમાણે (Accounting Treatment of Goodwill as per Accounting Standard 26)

પાઘડી એ એક અદૃશ્ય મિલકત છે. પેઢી જ્યારે તેના હરીફો જે સામાન્ય નફો કમાય છે તેના કરતાં વધારે નફો કમાય છે ત્યારે પેઢીને અધિક નફો મળે છે, જેના કારણે પાઘડી ઉદ્ભવે છે. જૂના ભાગીદારોએ ભૂતકાળમાં કરેલ પ્રયત્નોને કારણે ધંધામાં પાઘડી ઉદ્ભવે છે. નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે જૂના ભાગીદારો તેમને મળતા નફાનો કેટલોક ભાગ નવા ભાગીદારની તરફેણમાં ત્યાગ કરે છે. જૂના ભાગીદારે કરેલ આ ત્યાગના બદલામાં નવા ભાગીદારે તેમને વળતર આપવું પડે છે. આ વળતર સ્વરૂપે નવા ભાગીદારે આપવાની રકમને પાઘડીનું પ્રીમિયમ કહે છે.

અમુક વખતે નવા ભાગીદારનાં પ્રવેશનાં સમયે

- કોઈ જૂના ભાગીદારનાં નફા-નુકસાનનું પ્રમાણમાં ફેરફાર ન પણ થાય તો તેનો કોઈ ત્યાગ કરવાનો ન હોવાથી પાઘડીની રકમ તેને ન મળે.
- કોઈ જૂના ભાગીદારનાં નફા-નુકસાનનાં પ્રમાણમાં વધારો થાય તો તેને લાભ થયો કહેવાય. પરિણામે અન્ય જૂના ભાગીદારને નુકસાન (ત્યાગ) થાય છે. તેથી જૂના ભાગીદારે પણ તેને થયેલ લાભના પ્રમાણમાં નવા ભાગીદારની પાઘડીનો આધાર લઈને પાઘડીની રકમ ગણવામાં આવે છે. અને જે ભાગીદારે ત્યાગ કરેલ હોય તેનાં ખાતે જમા કરવામાં આવે છે. જે જૂના ભાગીદારને લાભ થયેલ હોય તેનાં ખાતે ઉધારવામાં આવે છે.

હવે આપણે નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે પાઘડી અંગે જરૂરી હિસાબી અસરોનો અભ્યાસ કરીશું.

પાઘડી અંગેની હિસાબી અસરોનો અભ્યાસ કરતાં પહેલાં ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ અદૃશ્ય મિલકતોના હિસાબોને લગતાં હિસાબી ધોરણ 26માં પાઘડી અંગેનો ઉલ્લેખ ખૂબ જ અગત્યનો છે.

હિસાબી ધોરણ 26ના પેરા 35 મુજબ, “Internally generated goodwill should not be recognised as an asset.” એટલે કે આંતરિક રીતે ઊભી કરેલ પાઘડીને મિલકત તરીકે ચોપડે દર્શાવવી જોઈએ નહિ.

આ જ હિસાબી ધોરણમાં પેરા 36 મુજબ, “Internally generated goodwill is not recognised as an asset because it is not an identifiable resource.” (i.e. It is not separable nor does it arise from contractual or other legal rights.) It is controlled by the entity that can be measured reliably at cost.)

સંદર્ભ : resource.cdn.icai.org/27292 abs-as-26 pdf.

આમ, હિસાબી ધોરણ 26માં જણાવ્યા પ્રમાણે આંતરિક રીતે ઉદ્ભવેલ પાઘડી કોઈ કરાર દ્વારા કે અન્ય કાયદાકીય હક્કોને કારણે ઉદ્ભવતી નથી કે જે પેઢી દ્વારા અંકુશિત હોય અને તેની પડતર ચોક્કસ રીતે નક્કી કરી શકાય. આમ હિસાબી ધોરણ 26 સ્પષ્ટ જણાવે છે કે જ્યારે પાઘડી સ્વરૂપે કોઈ અવેજ ચૂકવવામાં આવે ત્યારે જ પાઘડી મિલકત તરીકે ચોપડે દર્શાવવી જોઈએ. આંતરિક રીતે મૂલ્યાંકન કરેલ પાઘડી ચોપડે દર્શાવવી જોઈએ નહિ.

ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે પાઘડીનું મૂલ્યાંકન પેઢીના આંતરિક સ્ત્રોતો જેવા કે નફો, રોકાયેલી મૂડી, અપેક્ષિત નફાનો દર વગેરેને આધારે નક્કી કરવામાં આવે છે. તેથી પાઘડીને મિલકત તરીકે પેઢીના પાકા સરવૈયામાં દર્શાવી શકાય નહિ. તે જ રીતે જો પ્રવેશ પહેલાંના પાકા સરવૈયામાં મિલકત તરીકે પાઘડી દર્શાવેલ હોય તો તે પણ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળવી જોઈએ. કારણ કે જૂની ભાગીદારીનું વિસર્જન કરીને ભાગીદારીનું પુનર્ગઠન કરવામાં આવે છે.

હિસાબી અસર આપવાની દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો પાઘડી એ જૂના ભાગીદારોએ નવા ભાગીદારની તરફેણમાં કરેલ નફાના ત્યાગનું વળતર છે. તેથી નવા ભાગીદારના ભાગની પાઘડી જૂના ભાગીદારોએ કરેલ ત્યાગના પ્રમાણમાં તેમને મળે છે અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ જૂની પેઢીના પાકા સરવૈયામાં જો પાઘડી મિલકત તરીકે દર્શાવેલ હોય તો તે જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળવી જોઈએ.

પાઘડીની હિસાબી અસર અંગે નીચે મુજબની જુદી જુદી પરિસ્થિતિઓ ઉદ્ભવે છે :

- (1) જ્યારે નવા ભાગીદાર દ્વારા ખાનગી રીતે પાઘડી આપવામાં આવે
  - (2) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં કે અન્ય સ્વરૂપે લાવે અને તે ધંધામાં રાખી મૂકવામાં આવે
  - (3) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડ સ્વરૂપે લાવે અને જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જાય ત્યારે
  - (4) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં ન લાવે ત્યારે
  - (5) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ અંશતઃ રોકડમાં લાવે ત્યારે
  - (6) જ્યારે પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ભાગીદારોની મૂડી પરથી કરવામાં આવે ત્યારે (ગુપ્ત પાઘડી)
- હવે, આપણે આ દરેક પરિસ્થિતિમાં પાઘડીની હિસાબી અસરનો વિગતવાર અભ્યાસ કરીશું

(1) જ્યારે નવા ભાગીદાર દ્વારા ખાનગી રીતે પાઘડી આપવામાં આવે :

જ્યારે નવો ભાગીદાર જૂના ભાગીદારોને તેના ભાગની પાઘડી ધંધાની બહાર ખાનગી રીતે આપે ત્યારે પેઢીના ચોપડે પાઘડી અંગે કોઈ નોંધ થતી નથી.

(2) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં કે અન્ય સ્વરૂપે લાવે અને તે ધંધામાં રાખી મૂકવામાં આવે :

નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીની રકમ રોકડમાં કે અન્ય સ્વરૂપમાં લાવે ત્યારે તે રકમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી દેવામાં આવે છે.

હિસાબી નોંધો :

- (1) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવે ત્યારે :

રોકડ/બેન્ક ખાતે...ઉ

તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે

- (2) (i) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડી અન્ય સ્વરૂપે લાવે, દા.ત., નવો ભાગીદાર તેની અંગત જમીન અને મકાન તેમજ મોટરકાર પાઘડી તરીકે લાવે ત્યારે :

જમીન અને મકાન ખાતે...ઉ

મોટરકાર ખાતે...ઉ

અન્ય મિલકત ખાતે...ઉ

તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે

નોંધ : ઉપરની બે આમનોંધના બદલે એક સંયુક્ત આમનોંધ પણ નીચે મુજબ કરી શકાય :

રોકડ/બેન્ક ખાતે...ઉ

જમીન-મકાન ખાતે...ઉ

મોટરકાર ખાતે...ઉ

અન્ય મિલકત ખાતે...ઉ

તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે

- (ii) પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે :

પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે...ઉ

તે જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી/ચાલુ ખાતે

અથવા

જો જૂના ભાગીદારો પૈકી કોઈ એક ભાગીદાર ત્યાગના બદલે નફા-નુકસાનના નવા પ્રમાણમાં લાભ મેળવે એટલે કે જો જૂના ભાગીદારનો ત્યાગ ઋણમાં આવે તો લાભ મેળવનાર જૂના ભાગીદારે પણ અન્ય ત્યાગ કરનાર જૂના ભાગીદારને તેના લાભ જેટલી પાઘડી આપવી પડે. આ સંજોગોમાં પાઘડીના પ્રીમિયમની વહેંચણીની નીચે મુજબ આમનોંધ કરવામાં આવશે.

પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે...ઉ

જૂના ભાગીદાર(લાભ મેળવનાર)ના મૂડી/ચાલુ ખાતે...ઉ

તે જૂના ભાગીદાર(ત્યાગ કરનાર)ના મૂડી/ચાલુ ખાતે

નોંધ : નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે જૂના ભાગીદારોના ચોપડે (પાકા સરવૈયામાં) પાઘડી આપેલ હોય તે પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળવામાં આવશે. જેની આમનોંધ નીચે મુજબ કરવામાં આવશે :

જૂના ભાગીદારોના મૂડી/ચાલુ ખાતે...ઉ

તે પાઘડી ખાતે (જૂના પાકા સરવૈયામાં દર્શાવેલ)

નોંધ : (1) પાઘડીની હિસાબી અસર અંગે દરેક પરિસ્થિતિમાં જૂની પેઢીના ચોપડે આપેલ પાઘડી જૂના ભાગીદારોના મૂડી/ચાલુ ખાતે લઈ જઈ માંડી વાળવી (ઉપર દર્શાવેલ આમનોંધ મુજબ) કારણ કે જૂની ભાગીદારીનો અંત આવે છે અને નવી પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરી તેની અસર હિસાબી ધોરણ 26 મુજબ આપવામાં આવે છે.

(2) જો ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં સ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી રાખવામાં આવે છે તેવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ હોય ત્યારે જ પાઘડીની નોંધ ભાગીદારના ચાલુ ખાતે કરવી. કોઈ સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ ન હોય ત્યારે ભાગીદારો મૂડી ખાતાં અસ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી જ રાખે છે તેવું માની પાઘડીની નોંધ ભાગીદારના મૂડી ખાતે કરવી.

જ્યારે જૂના ભાગીદારના ત્યાગનો ભાગ કે ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ ન હોય (એટલે કે જૂના ભાગીદારોનું જૂનું પ્રમાણ અને નવા ભાગીદારને આપવાનો નફાનો ભાગ આપેલ હોય ત્યારે) :

ઉદાહરણ 10 : આહના અને અમીના 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. અમનને $\frac{1}{4}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવે છે. અમનના પ્રવેશ વખતે પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,20,000 કરવામાં આવ્યું. અમન મૂડી તરીકે ₹ 50,000 અને તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવે છે. પાઘડી અંગેની જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	રોકડ ખાતે તે અમનના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [ભા.જે. : અમન મૂડી અને તેના ભાગની પાઘડી પેટે રકમ રોકડમાં લાવ્યો તેના.]	ઉ	80,000	50,000 30,000
(2)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે ખાતે તે આહનાના મૂડી ખાતે તે અમીનાના મૂડી ખાતે [ભા.જે. : પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણ 3:2માં વહેંચ્યું તેના.]	ઉ	30,000	18,000 12,000

સમજૂતી (1) : નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ :

ધારો કે નફાનો કુલ ભાગ = 1

અમનનો ભાગ = $\frac{1}{4}$

∴ આહના અને અમીના માટે બાકી રહેતો ભાગ = $1 - \frac{1}{4} = \frac{4-1}{4} = \frac{3}{4}$

આહના અને અમીના તેમના ભાગે બાકી રહેતો $\frac{3}{4}$ ભાગ 3:2ના પ્રમાણમાં વહેંચશે.

∴ આહનાનો નવો ભાગ = $\frac{3}{4} \times \frac{3}{5} = \frac{9}{20}$

અમીનાનો નવો ભાગ = $\frac{3}{4} \times \frac{2}{5} = \frac{6}{20}$

અમનનો નવો ભાગ = $\frac{1}{4} = \frac{5}{20}$

∴ નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ = 9:6:5

(2) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

આહના = $\frac{3}{5} - \frac{9}{20} = \frac{12-9}{20} = \frac{3}{20}$

અમીના = $\frac{2}{5} - \frac{6}{20} = \frac{8-6}{20} = \frac{2}{20}$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 3:2

નોંધ : જ્યારે નવું પ્રમાણ કે ત્યાગનું પ્રમાણ આપેલ ન હોય ત્યારે ત્યાગનું પ્રમાણ = જૂનું પ્રમાણ જ થશે.

અમનના ભાગની પાઘડી = ₹ 1,20,000 $\times \frac{1}{4}$
= ₹ 30,000

અમન મૂડી પેટે ₹ 50,000 અને પાઘડી પેટે ₹ 30,000 એમ કુલ ₹ 80,000 રોકડ લાવશે.

(3) : પાઘડીના પ્રીમિયમની ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચણી

આહના : ₹ 30,000 $\times \frac{3}{5} = ₹ 18,000$

અમીના : ₹ 30,000 $\times \frac{2}{5} = ₹ 12,000$

જ્યારે જૂના ભાગીદારોનું જૂનું પ્રમાણ, નવા ભાગીદારનો ભાગ અને જૂના ભાગીદારોનું નવા નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ આપેલ હોય ત્યારે :

ઉદાહરણ 11 : આયુષ અને આદિત્ય 5:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ પાર્થને $\frac{1}{4}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. પાર્થ તેના ભાગની મૂડી અને પાઘડી પેટે જમીન અને મકાન ₹ 1,00,000, મોટરકાર ₹ 50,000 અને રોકડ ₹ 30,000 લાવે છે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,60,000 કરવામાં આવ્યું. ત્રણેય ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:1:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું. જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	જમીન અને મકાન ખાતે ૩ મોટરકાર ખાતે ૩ રોકડ ખાતે ૩ તે પાર્થના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : પાર્થ મૂડી અને તેના ભાગની પાઘડીની રકમ પેટે જમીન-મકાન, મોટરકાર અને રોકડ લાવ્યો તેના.]		1,00,000 50,000 30,000	1,40,000 40,000
(2)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે ૩ તે આયુષના મૂડી ખાતે તે આદિત્યના મૂડી ખાતે [બા.જે. : પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણ 1:1માં વહેંચ્યું તેના.]		40,000	20,000 20,000

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

આયુષ અને આદિત્યનું જૂનું પ્રમાણ = 5:3

આયુષ, આદિત્ય અને પાર્થનું નવું પ્રમાણ : 2:1:1

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

$$\text{આયુષ} = \frac{5}{8} - \frac{2}{4} = \frac{5-4}{8} = \frac{1}{8}$$

$$\text{આદિત્ય} = \frac{3}{8} - \frac{1}{4} = \frac{3-2}{8} = \frac{1}{8}$$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 1:1

(2) : પાર્થે લાવેલ પાઘડી

$$\text{પાર્થના ભાગની પાઘડી} = ₹ 1,60,000 \times \frac{1}{4} = ₹ 40,000$$

(3) : પાર્થે લાવેલ મૂડી

પાર્થના ભાગની મૂડી = જમીન અને મકાન	₹ 1,00,000
મોટરકાર	₹ 50,000
રોકડ	₹ 30,000
કુલ	₹ 1,80,000

બાદ : પાર્થના ભાગની પાઘડીની રકમ ₹ 40,000

∴ પાર્થે લાવેલ મૂડી ₹ 1,40,000

(4) : પાઘડીના પ્રીમિયમની ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચણી :

$$\text{આયુષ} : ₹ 40,000 \times \frac{1}{2} = ₹ 20,000$$

$$\text{આદિત્ય} : ₹ 40,000 \times \frac{1}{2} = ₹ 20,000$$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 1:1

- જ્યારે જૂના ભાગીદારો પોતાના અમુક ભાગનો ત્યાગ કરે ત્યારે :

ઉદાહરણ 12 : X અને Y એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓએ Z ને નવા ભાગીદાર તરીકે તા. 1-4-2016થી દાખલ કર્યો. X તેના ભાગનો $\frac{1}{2}$ ભાગ અને Y તેના ભાગનો $\frac{3}{4}$ ભાગ Z ને આપશે. X અને Y સ્થિર મૂડી ખાતાની પદ્ધતિથી મૂડી ખાતા રાખે છે. Z મૂડી પેટે ₹ 60,000 અને તેના ભાગની પાઘડી પેટે ₹ 20,000 રોકડમાં લાવે છે. તા. 31-3-2016ના રોજ X અને Y ના ચોપડે પાઘડી ખાતું ₹ 30,000 બાકી દર્શાવતું હતું. Z ના પ્રવેશ વખતે જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	Xના ચાલુ ખાતે Yના ચાલુ ખાતે તે પાઘડી ખાતે [ભા.જે. : જૂની પાઘડી જૂના ભાગીદારો X અને Y વચ્ચે તેમના જૂના પ્રમાણમાં માંડી વાળી તેના.]	ઉ	15,000 15,000	30,000
(2)	રોકડ ખાતે તે Zના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [ભા.જે. : Z મૂડી અને પાઘડી પેટે રોકડ લાવ્યા તેના.]	ઉ	80,000	60,000 20,000
(3)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે તે Xના ચાલુ ખાતે તે Yના ચાલુ ખાતે [ભા.જે. : પાઘડીનું પ્રીમિયમ X અને Yને તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]	ઉ	20,000	8000 12,000

સમજૂતી : ત્યાગનું પ્રમાણ :

X અને Yનું જૂનું પ્રમાણ : 1:1 (X પોતાના ભાગનો $\frac{1}{2}$ અને Y પોતાના ભાગનો $\frac{3}{4}$ ભાગ આપે છે.)

Xનો ત્યાગ = $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4} \times \frac{2}{2} = \frac{2}{8}$ (છેદ સરખા કરતાં)

Yનો ત્યાગ = $\frac{1}{2} \times \frac{3}{4} = \frac{3}{8}$

∴ X અને Yનું ત્યાગનું પ્રમાણ = $\frac{1}{4} : \frac{3}{8} = 2:3$ આ પ્રમાણમાં X અને Yને પાઘડી વહેંચાશે.

- જ્યારે નવા ભાગીદારનાં પ્રવેશના કારણે કોઈ જૂના ભાગીદારને પણ લાભ થાય ત્યારે :

ઉદાહરણ 13 : X અને Y 4:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 1-4-2016ના રોજ Zને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે Xનું મૂડી ખાતું ₹ 30,000 અને Yનું મૂડી ખાતું ₹ 40,000 બાકી દર્શાવતું હતું. નવા નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:4:1 નક્કી કર્યું. Z તેના ભાગની પાઘડી અને ₹ 50,000 મૂડી પેટે રોકડ લાવે છે. Zના પ્રવેશ વખતે પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 84,000 કરવામાં આવ્યું. X અને Yનું પાકું સરવૈયું ₹ 35,000 પાઘડી દર્શાવતું હતું.

જરૂરી આમનોંધ લખો તેમજ ત્રણેય ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં તૈયાર કરો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	Xના મૂડી ખાતે Yના મૂડી ખાતે તે પાઘડી ખાતે [બા.જે. : જૂની પાઘડી જૂના ભાગીદારો X અને Y વચ્ચે તેમના જૂના પ્રમાણમાં માંડી વાળી તેના.]	ઉ ઉ	20,000 15,000	35,000
(2)	રોકડ/બેન્ક ખાતે તે Zના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : નવા ભાગીદાર Z મૂડી અને પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં લાવ્યા તેના.]	ઉ	62,000	50,000 12,000
(3)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે Yના મૂડી ખાતે તે Xના મૂડી ખાતે [બા.જે. : Z એ લાવેલ પાઘડીનું પ્રીમિયમ તેમજ Yના લાભ જેટલી પાઘડી તેના મૂડી ખાતે ઉધારી Xના મૂડી ખાતે જમા કરી તેના.]	ઉ ઉ	12,000 12,000	24,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

તારીખ	વિગત	X (₹)	Y (₹)	Z (₹)	તારીખ	વિગત	X (₹)	Y (₹)	Z (₹)
1-4-16	પાઘડી ખાતે	20,000	15,000	—	1-4-16	બાકી આગળ લાવ્યા	30,000	40,000	—
1-4-16	Xના મૂડી ખાતે	—	12,000	—	1-4-16	રોકડ ખાતે	—	—	50,000
1-4-16	બા. આ. લઈ ગયા	34,000	13,000	50,000	1-4-16	પાઘડીના પ્રીમિ. ખાતે	12,000	—	—
					1-4-16	Yના મૂડી ખાતે	12,000	—	—
		54,000	40,000	50,000			54,000	40,000	50,000

જૂનું નફા-નુકસાનું પ્રમાણ અને નવું નફા-નુકસાનું પ્રમાણ આપેલ છે. જૂના પ્રમાણમાંથી નવું પ્રમાણ બાદ કરીને ત્યાગનાં પ્રમાણમાં પાઘડીની વહેંચણી થાય.

Zના પ્રવેશના કારણે Xનો ત્યાગ $\frac{2}{7}$ છે જ્યારે Yનો ત્યાગનાં સ્થાને લાભ થયેલ છે. તેથી Yનાં હિસ્સાની પાઘડીની અસર આપવી પડશે. Z રોકડમાં પાઘડી લાવશે, જ્યારે Yની પાઘડીની અસર તેના મૂડી ખાતે આપવામાં આવશે. આ બંને રકમો Xના મૂડી ખાતે જમા થશે.

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

$$X \text{ અને } Y \text{ નું જૂનું પ્રમાણ} = 4:3$$

X, Y અને Zનું નવું પ્રમાણ = 2:4:1

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

$$Xનો ત્યાગ = \frac{4}{7} - \frac{2}{7} = \frac{2}{7}$$

$$Yનો ત્યાગ = \frac{3}{7} - \frac{4}{7} = -\frac{1}{7} \text{ (લાભનું પ્રમાણ)}$$

(2) : પાઘડીના પ્રીમિયમની વહેંચણી

$$Zના ભાગની પાઘડી = ₹ 84,000 \times \frac{1}{7} = ₹ 12,000$$

Yને નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં લાભ થતો હોવાથી Y પણ Xને તેના લાભ જેટલી પાઘડી આપશે.

$$Y એ આપવાની પાઘડી = 84,000 \times \frac{1}{7} = ₹ 12,000$$

(3) : Xને મળવાપાત્ર પાઘડી

$$Xનો ત્યાગ = \frac{2}{7}$$

$$Xને મળવાપાત્ર પાઘડી = 84,000 \times \frac{2}{7} = ₹ 24,000$$

(4) : જૂની પાઘડીની જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચણી

$$X : ₹ 35,000 \times \frac{4}{7} = ₹ 20,000$$

$$Y : ₹ 35,000 \times \frac{3}{7} = ₹ 15,000$$

(3) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં લાવે અને જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જાય ત્યારે :

જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં લાવે અને જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જાય ત્યારે પેઢીના ચોપડે નીચે મુજબની આમનોંધ કરવામાં આવશે.

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	જ્યારે પેઢીના પાકા સરવૈયામાં જૂની પાઘડી દર્શાવેલ હોય ત્યારે તે જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળવામાં આવશે : જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે ૩ તે પાઘડી ખાતે [ખા.જે. : જૂની પાઘડી, જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળી તેના.]		.....	.....
(2)	જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની મૂડી અને પાઘડી રોકડમાં લાવે ત્યારે : રોકડ ખાતે ૩ તે નવા ભાગીદારના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [ખા.જે. : નવો ભાગીદાર મૂડી અને તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં લાવ્યા તેના.]		.....	....

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(3)	જ્યારે પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે : પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે ૩ તે જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે [બા.જે. : પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		.....	.....
(4)	જ્યારે જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં પૂરેપૂરું કે અંશતઃ ઉપાડી જાય ત્યારે : જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે ૩ તે રોકડ ખાતે [બા.જે. : જૂના ભાગીદારો પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં ઉપાડી ગયા તેના.]		.....	.....

ઉદાહરણ 14 : અ, બ અને ક 3:2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ ૬ને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. ૬ મૂડી પેટે ₹ 80,000 અને પાઘડી પેટે ₹ 60,000 રોકડા લાવે છે. અ, બ, ક અને ૬નું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 4:3:2:3 નક્કી કરવામાં આવ્યું. જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડી પૈકી 50 % પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જાય છે. જરૂરી આમનોંધ લખો. ભાગીદારો મૂડી ખાતાં સ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી રાખે છે.

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	રોકડ ખાતે ૩ તે ૬ના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : ૬ મૂડી અને પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવ્યા તેના.]		1,40,000	80,000 60,000
(2)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે ૩ તે અના ચાલુ ખાતે તે બના ચાલુ ખાતે [બા.જે. : અ અને બ વચ્ચે પાઘડીનું પ્રીમિયમ ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		60,000	40,000 20,000
(3)	અના ચાલુ ખાતે ૩ બના ચાલુ ખાતે ૩ તે જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે [બા.જે. : અ અને બ પાઘડીની 50 % રકમ રોકડમાં ઉપાડી ગયા તેના.]		20,000 10,000	30,000

સમજૂતી :

જૂનું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ અને નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ આપેલ હોવાથી જૂના પ્રમાણમાંથી નવું પ્રમાણ બાદ કરીને પાઘડીની રકમ ભાગીદારોના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી આપવામાં આવશે.

ત્યાગનું પ્રમાણ :

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

અ, બ અને કનું જૂનું પ્રમાણ = 3:2:1

$$અ = \frac{3}{6} - \frac{4}{12} = \frac{6-4}{12} = \frac{2}{12}$$

અ, બ, ક અને ડનું નવું પ્રમાણ = 4:3:2:3

$$બ = \frac{2}{6} - \frac{3}{12} = \frac{4-3}{12} = \frac{1}{12}$$

$$ક = \frac{1}{6} - \frac{2}{12} = \frac{2-2}{12} = 0$$

∴ અ અને બના ત્યાગનું પ્રમાણ = 2:1

(4) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં ન લાવે ત્યારે :

જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ રોકડમાં ન લાવી શકે ત્યારે તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ તેના મૂડી ખાતે ઉધારી જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં જમા કરવામાં આવશે. આ સંજોગોમાં નીચે મુજબની આમનોંધ કરવામાં આવશે.

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની મૂડી રોકડમાં લાવે ત્યારે : રોકડ ખાતે ઉ તે નવા ભાગીદારના મૂડી ખાતે [બા.જે. : નવો ભાગીદાર મૂડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]		.....	.....
(2)	જ્યારે નવા ભાગીદારના ભાગની પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે : નવા ભાગીદારના મૂડી ખાતે ઉ તે જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે [બા.જે. : નવા ભાગીદારના ભાગની પાઘડી તેના મૂડી ખાતે ઉધારી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.] નોંધ : જૂની પાઘડી માંડી વાળવાની તેમજ પાઘડીની રકમ રોકડમાં ઉપાડી જવાની આમનોંધમાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ.		.....	.....

ઉદાહરણ 15 : અ અને બ 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તેઓ કને પેઢીમાં $\frac{1}{6}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. ક મૂડી પેટે ₹ 1,00,000 રોકડમાં લાવે છે. પરંતુ પાઘડી પેટે કોઈ રકમ લાવતો નથી. તેના પ્રવેશ વખતે પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્ય ₹ 3,00,000 કરવામાં આવ્યું. જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	રોકડ ખાતે તે કના મૂડી ખાતે [બા.જે. : મૂડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]	ઉ	1,00,000	1,00,000
(2)	કના મૂડી ખાતે તે અના મૂડી ખાતે તે બના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કના ભાગની પાઘડી અ અને બ વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]	ઉ	50,000	30,000 20,000

સમજૂતી (1) : કના ભાગની પાઘડી = $\frac{1}{6} \times ₹ 3,00,000 = ₹ 50,000$

(2) : અ અને બને તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં મળતી પાઘડી :

$$અ : 50,000 \times \frac{3}{5} = ₹ 30,000$$

$$બ : 50,000 \times \frac{2}{5} = ₹ 20,000$$

નોંધ : અહીં જૂનું પ્રમાણ = ત્યાગનું પ્રમાણ = 3:2

(5) જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ અંશતઃ રોકડમાં લાવે ત્યારે :

જ્યારે નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ અંશતઃ રોકડમાં લાવે ત્યારે પ્રથમ રોકડમાં લાવેલ રકમ પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે જમા કરવામાં આવશે. ત્યાર બાદ રોકડમાં લાવેલ પાઘડી, પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે અને રોકડમાં ન લાવેલ પાઘડી તેના મૂડી ખાતે ઉધારી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં જમા કરવામાં આવશે. જૂની પાઘડી માંડી વાળવાની તેમજ જૂના ભાગીદારો દ્વારા પાઘડી ઉપાડી જવાની નોંધ તે જ રહેશે. એમાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ. આ સંજોગોમાં નવા ભાગીદારના ભાગની પાઘડી અંગે નીચે મુજબ આમનોંધ કરવામાં આવશે.

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	જ્યારે નવો ભાગીદાર મૂડી અને તેના ભાગની પાઘડી પેટે કેટલીક રકમ રોકડમાં લાવે ત્યારે : રોકડ ખાતે તે નવા ભાગીદારના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે (રોકડમાં લાવેલ પાઘડી) [બા.જે. : નવો ભાગીદાર મૂડી અને પાઘડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]	ઉ	.....	....

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(2)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે (રોકડમાં લાવેલ પાઘડી) ઉ નવા ભાગીદારના મૂડી ખાતે ઉ (રોકડમાં ન લાવેલ પાઘડી) તે જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે [બા.જે. : નવા ભાગીદારના ભાગની પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.] નોંધ : જૂની પેઢીના પાકા સરવૈયામાં દર્શાવેલ પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચી માંડી વાળવાની નોંધમાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ.		....	.....

ઉદાહરણ 16 : અ અને બ 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. કને નફામાં $\frac{1}{3}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો. ક મૂડી પેટે ₹ 70,000 અને પાઘડી પેટે ₹ 30,000 રોકડમાં લાવે છે. કના પ્રવેશ વખતે પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,20,000 કરવામાં આવ્યું. અ અને બની પેઢીનું પાકું સરવૈયું ₹ 60,000 પાઘડી દર્શાવતું હતું. ત્રણે ભાગીદારોનું નવા નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 1:1:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું. જરૂરી આમનોંધ લખો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	અના મૂડી ખાતે ઉ બના મૂડી ખાતે ઉ તે પાઘડી ખાતે [બા.જે. : જૂની પાઘડી, જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના જૂના પ્રમાણમાં માંડી વાળી તેના.]		40,000 20,000	60,000
(2)	રોકડ ખાતે ઉ તે કના મૂડી ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : ક મૂડી અને પાઘડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]		1,00,000	70,000 30,000
(3)	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે ઉ કના મૂડી ખાતે ઉ તે અના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કના ભાગની પાઘડીનું પ્રીમિયમ 'અ'ને આપ્યું તેના.]		30,000 10,000	40,000

સમજૂતી (1) : કના ભાગની પાઘડી = ₹ 1,20,000 $\times \frac{1}{3}$ = ₹ 40,000

કએ રોકડમાં ન લાવેલ પાઘડી

= ₹ 40,000 – ₹ 30,000 રોકડમાં લાવેલ

= ₹ 10,000

(2) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

અ અને બનું જૂનું પ્રમાણ = 2:1

અ, બ અને કનું નવું પ્રમાણ = 1:1:1

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

$$અ : \frac{2}{3} - \frac{1}{3} = \frac{1}{3}$$

$$બ : \frac{1}{3} - \frac{1}{3} = 0$$

કના ભાગની પાઘડી ફક્ત 'અ'ને જ મળશે.

(6) જ્યારે પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ભાગીદારોની મૂડી પરથી કરવામાં આવે ત્યારે (ગુપ્ત પાઘડી)

પ્રવેશ વખતે પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્ય આપેલ ન હોય ત્યારે પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય (Net worth) કે ભાગીદારોની મૂડી પરથી પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. દા.ત., અ અને બની મૂડી અનુક્રમે ₹ 50,000 અને ₹ 30,000 છે. નવો ભાગીદાર ક તેના $\frac{1}{5}$ ભાગે ₹ 40,000 મૂડી પેટે લાવે છે. અ અને બનું ત્યાગનું પ્રમાણ સરખે હિસ્સે છે. આ સંજોગોમાં કની મૂડીને આધાર તરીકે લેતાં પેઢીની કુલ મૂડી ₹ 2,00,000 હોવી જોઈએ.

$$\left(\frac{1}{5} \text{ ભાગ} = ₹ 40,000 \text{ મૂડી}\right)$$

$$1 \text{ ભાગ} = ?$$

$$= ₹ 40,000 \times 5 = ₹ 2,00,000$$

ત્રણેય ભાગીદારોની ખરેખર મૂડી કે પાઘડી સિવાયનું પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય ₹ 1,20,000 છે.

$$(₹ 50,000 + ₹ 30,000 + ₹ 40,000)$$

તેથી પેઢીની પાઘડી = કની મૂડીના આધારે પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય - પાઘડી સિવાય નવી પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય

$$= ₹ 2,00,000 - ₹ 1,20,000$$

$$= ₹ 80,000$$

$$\text{કના ભાગની પાઘડી} = ₹ 80,000 \times \frac{1}{5}$$

$$= ₹ 16,000$$

કના ભાગની પાઘડી ₹ 16,000 અ અને બ વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં એટલે કે સરખે હિસ્સે વહેંચાશે.

ઉદાહરણ 17 : અ અને બ 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની મૂડી અનુક્રમે ₹ 1,00,000 અને ₹ 1,50,000 છે. તે જ દિવસે તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું સામાન્ય અનામત ₹ 30,000 દર્શાવે છે. તા. 1-4-2016થી કને $\frac{1}{4}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવે છે. ક તેના ભાગની મૂડી પેટે ₹ 1,20,000 લાવે છે. પાઘડી અંગે જરૂરી આમનોંધ લખો. જરૂરી ગણતરી દર્શાવો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	રોકડ ખાતે તે કના મૂડી ખાતે [ભા.જે. : ક મૂડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]	ઉ	1,20,000	1,20,000

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(2)	કના મૂડી ખાતે તે અના મૂડી ખાતે તે બના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કના ભાગની પાઘડી જૂના ભાગીદારો અ અને બ વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]	ઉ	20,000	12,000 8000

સમજૂતી (1) : પેઢીની પાઘડીની ગણતરી :

કની મૂડીના આધારે પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય

$$\frac{1}{4} = ₹ 1,20,000$$

$$1 = (?)$$

$$= ₹ 1,20,000 \times 4 = ₹ 4,80,000$$

પાઘડી સિવાય નવી પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય = જૂના ભાગીદારોની મૂડી + સામાન્ય અનામત + નવા ભાગીદારની મૂડી

$$= ₹ 1,00,000 + ₹ 1,50,000 + ₹ 30,000 + ₹ 1,20,000$$

$$= ₹ 4,00,000$$

પેઢીની પાઘડી = કની મૂડીના આધારે પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય — પાઘડી સિવાય નવી પેઢીનું ચોખ્ખું મૂલ્ય

$$\text{પેઢીની પાઘડી} = ₹ 4,80,000 - ₹ 4,00,000$$

$$= ₹ 80,000$$

$$\text{કના ભાગની પાઘડી} = ₹ 80,000 \times \frac{1}{4}$$

$$= ₹ 20,000$$

(2) : કની પાઘડીની વહેંચણી :

કના ભાગની પાઘડી જૂના ભાગીદારો અ અને બ વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણ 3:2 માં વહેંચાશે (જૂનું પ્રમાણ = ત્યાગનું પ્રમાણ = 3:2)

$$\text{'અ'ને મળવાપાત્ર પાઘડી} = ₹ 20,000 \times \frac{3}{5} = ₹ 12,000$$

$$\text{'બ'ને મળવાપાત્ર પાઘડી} = ₹ 20,000 \times \frac{2}{5} = ₹ 8000$$

5. મિલકતોનું પુનઃમૂલ્યાંકન અને દેવાંની પુનઃઆકારણીની હિસાબી અસરો (Revaluation of Assets and Reassessment of Liabilities and its Accounting Effects)

પેઢીના ચોપડે કાયમી મિલકતો તેની પડતર બાદ ઘસારા કિંમતે નોંધાય છે. નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે આ મિલકતોની ચોપડે કિંમત કરતાં બજારકિંમત વધારે કે ઓછી હોઈ શકે. તે જ રીતે કેટલીક મિલકતો ચોપડે દર્શાવેલ ન પણ હોય. જવાબદારીની બાબતમાં પણ એવું બની શકે છે. તેની ચોપડે દર્શાવેલ કિંમત કરતાં ખરેખર ચૂકવવાપાત્ર રકમ વધારે કે ઓછી હોઈ શકે. કેટલીક જવાબદારીઓ ચોપડે દર્શાવેલ ન પણ હોય. નવા ભાગીદારને તેના પ્રવેશની તારીખ સુધીમાં મિલકતો અને જવાબદારીની કિંમતમાં થતા ફેરફારને પરિણામે નફામાં ભાગ મળે નહિ કે તે આવું નુકસાન પણ ભોગવશે નહિ. તેથી નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે મિલકતો અને દેવાંનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. આ પ્રકારનાં પુનઃમૂલ્યાંકનની હિસાબી અસરો આપવા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું ખોલવામાં આવે છે. જેને નફા-નુકસાન હવાલા ખાતું પણ કહેવામાં આવે છે. તેમાં ફેરફારને પરિણામે થતો ચોખ્ખો નફો કે ખોટ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે.

મિલકતો અને દેવાંના પુનઃમૂલ્યાંકનની નોંધ બે રીતે કરવામાં આવે છે :

(1) જ્યારે મિલકતો અને દેવાં તેના નવા મૂલ્યથી નવી પેઢીના ચોપડે દર્શાવવામાં આવે (પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું)

(2) જ્યારે મિલકતો અને દેવાં તેના જૂના મૂલ્યથી જ નવી પેઢીના ચોપડે દર્શાવવામાં આવે (કાર્ય પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું)

(1) જ્યારે મિલકતો અને દેવાં તેના નવાં મૂલ્યથી નવી પેઢીના ચોપડે દર્શાવવામાં આવે :

આ રીતમાં મિલકતો અને દેવાંની કિંમતમાં થતો ફેરફાર પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે કે નફા-નુકસાન હવાલા ખાતે નોંધાય છે. આ પુનઃમૂલ્યાંકન કે નફા-નુકસાન હવાલા ખાતાનો નફો કે ખોટ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે. પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું એ ઊપજ-ખર્ચ પ્રકારનું ખાતું છે. પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું મિલકતોમાં થતા ઘટાડાથી અને જવાબદારીમાં થતા વધારાથી ઉધારવામાં આવે છે અને મિલકતોમાં થતા વધારાથી તેમજ જવાબદારીમાં થતા ઘટાડાથી જમા કરવામાં આવે છે. પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું બંધ કરતાં તેનો તફાવત જમા બાકી હોય તો નફો અને તફાવત ઉધાર બાકી હોય તો ખોટ દર્શાવે છે. પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાનો નફો કે ખોટ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવશે અને નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં મિલકતો અને દેવાં તેની નવી કિંમતથી દર્શાવાશે. મિલકતોના પુનઃમૂલ્યાંકન અને દેવાંની પુનઃઆકારણીને પરિણામે થતા ફેરફારની હિસાબી નોંધ નીચે મુજબ કરવામાં આવે છે. (આ અંગે પ્રકરણ 4માં પણ સમજૂતી આવેલ છે.)

આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(1)	જ્યારે મિલકતોની કિંમતમાં વધારો થાય ત્યારે : જે-તે મિલકત ખાતે ૩ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે		✓	✓
(2)	જ્યારે મિલકતોની કિંમતમાં ઘટાડો થાય ત્યારે : પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે જે-તે મિલકત ખાતે		✓	✓
(3)	જ્યારે દેવાદાર પર ઘાલખાધ અનામત, વટાવ અનામત વગેરેની જોગવાઈ કરવામાં આવે ત્યારે : પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે તે દેવાદારો પર વટાવ અનામત ખાતે		✓	✓ ✓
(4)	મળવાની બાકી આવક, અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ કે કોઈ નહિ નોંધેલ મિલકતની નોંધ કરવાની હોય ત્યારે : મળવાની બાકી આવક ખાતે ૩ અગાઉથી ચૂકવેલ ખર્ચ ખાતે ૩ જે-તે મિલકત ખાતે ૩ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે		✓ ✓ ✓	✓
(5)	જ્યારે દેવાંની રકમમાં વધારો થાય ત્યારે : પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે જે-તે દેવાં ખાતે		✓	✓
(6)	જ્યારે દેવાંની કિંમતમાં ઘટાડો થાય ત્યારે : જે-તે દેવાં ખાતે ૩ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે		✓	✓

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
(7)	જ્યારે ચોપડે નહિ નોંધેલ દેવાં કે ચૂકવવાનાં બાકી દેવાંની નોંધ કરવામાં આવે ત્યારે : પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે જે-તે દેવાં ખાતે તે ચૂકવવાનાં બાકી દેવાં ખાતે		✓	✓ ✓
(8)	પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું બંધ કરવામાં આવે ત્યારે : (A) પુન:મૂલ્યાંકન ખાતાનો નફો હોય તો, જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે : પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (B) પુન:મૂલ્યાંકન ખાતાની ખોટ હોય તો, જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે : જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે ૩ તે પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે		✓ ✓	✓ ✓

ઉદાહરણ 18 : પટેલ અને શાહ 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતાં એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પેટન્ટ	10,000
પટેલ 1,20,000		જમીન-મકાન	1,40,000
શાહ 1,30,000	2,50,000	યંત્રો	70,000
લોન	1,00,000	ફર્નિચર	80,000
લેણદારો	80,000	મોટરકાર	1,20,000
દેવીહૂંડી	20,000	સ્ટોક	40,000
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી	30,000	દેવાદારો	21,000
		— ધાલખાધ અનામત	1000
	4,80,000		4,80,000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેઓએ રાવલને $\frac{1}{5}$ ભાગ આપી નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરવાનું નક્કી કર્યું. રાવલ મૂડી તરીકે ₹ 2,00,000 લાવે છે. ભાગીદારોએ મિલકત અને દેવાંનું પુન:મૂલ્યાંકન નીચે મુજબ કર્યું :

- (1) જમીન અને મકાનની કિંમતમાં 20 % વધારો કરવો.
- (2) યંત્રોની કિંમતમાં 10 % ઘટાડો કરવો.
- (3) ફર્નિચરની કિંમત ₹ 60,000 ગણવી.
- (4) મોટરકાર પર 20 % ઘસારો ગણવો.
- (5) દેવાદારો પર ₹ 5000 ધાલખાધ અનામત રાખવી.

- (6) પેટન્ટની કિંમત શૂન્ય ગણવી.
 (7) લોન પર ₹ 6000 વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી છે.
 (8) લેણદારો અને દેવીહૂંડીમાં 10 % ઓછા ચૂકવવા પડશે.
 (9) ચોપડે નહિ નોંધેલ રોકાણોનું મૂલ્ય ₹ 20,000 નક્કી કરવામાં આવ્યું.
 (10) નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારેલ વીમા પ્રીમિયમ ₹ 30,000માંથી ₹ 10,000 આવતા વર્ષ માટેના છે.
 જરૂરી આમનોંધ લખો અને પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું, ભાગીદારોના મૂડી ખાતા અને પ્રવેશ બાદનું પાર્કું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	જમીન-મકાન ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : જમીન-મકાનમાં વધારો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	28,000	28,000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે યંત્રો ખાતે [બા.જે. : યંત્રોમાં ઘટાડો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	7000	7000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે ફર્નિચર ખાતે [બા.જે. : ફર્નિચરમાં ઘટાડો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	20,000	20,000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે મોટરકાર ખાતે [બા.જે. : મોટરકારમાં ઘટાડો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	24,000	24,000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે [બા.જે. : ઘાલખાધ અનામતમાં વધારો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	4000	4000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે પેટન્ટ ખાતે [બા.જે. : પેટન્ટમાં ઘટાડો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	10,000	10,000
1-4-2016	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે લોન પર ચૂકવવાના વ્યાજ ખાતે [બા.જે. : લોન પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	6000	6000

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	લેણદારો ખાતે દેવીહુંડી ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : લેણદારો અને દેવીહુંડીમાં ઘટાડો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	8000 2000	10,000
1-4-2016	રોકાણો ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : નહિ નોંધેલ રોકાણો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	20,000	20,000
1-4-2016	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	10,000	10,000
1-4-2016	પટેલના મૂડી ખાતે શાહના મૂડી ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાની ખોટ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]	ઉ ઉ	1800 1200	3000
1-4-2016	રોકડ ખાતે તે રાવલના મૂડી ખાતે [બા.જે. : ₹ 2,00,000 નવો ભાગીદાર મૂડી પેટે રોકડમાં લાવ્યા તેના.]	ઉ	2,00,000	2,00,000
	કુલ સરવાળો		3,42,000	3,42,000

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
યંત્રો ખાતે	7000	જમીન-મકાન ખાતે	28,000
ફર્નિચર ખાતે	20,000	લેણદારો ખાતે	8000
મોટરકાર ખાતે	24,000	દેવીહુંડી ખાતે	2000
ઘાલખાધ અનામત ખાતે	4000	રોકાણો ખાતે	20,000
(નવી ઘાલખાધ અનામત ₹ 5000 - જૂની ઘાલખાધ અનામત ₹ 1000)		અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે	10,000
પેટન્ટ ખાતે	10,000	ખોટ - જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે	
લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	6000	લઈ ગયા	
		પટેલ	1800
		શાહ	1200
	71,000		3000
			71,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	પટેલ (₹)	શાહ (₹)	રાવલ (₹)	વિગત	પટેલ (₹)	શાહ (₹)	રાવલ (₹)
પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે	1800	1200	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,20,000	1,30,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	1,18,200	1,28,800	2,00,000	રોકડ ખાતે	—	—	2,00,000
	1,20,000	1,30,000	2,00,000		1,20,000	1,30,000	2,00,000

તા. 1-4-2016નાં રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		જમીન-મકાન	1,68,000
પટેલ	1,18,200	યંત્રો	63,000
શાહ	1,28,800	ફર્નિચર	60,000
રાવલ	2,00,000	મોટરકાર	96,000
લોન		સ્ટોક	40,000
લેણદારો		દેવાદારો	21,000
દેવીહૂંડી		— ધાલખાધ અનામત	5000
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી	30,000	રોકાણો	20,000
લોન પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ	6000	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રીમિયમ	10,000
		રોકડ	2,00,000
	6,73,000		6,73,000

સમજૂતી : પ્રવેશ બાદના પાકા સરવૈયામાં મિલકતો અને દેવાં તેની નવી કિંમતોથી દર્શાવાશે.

(2) કાચું પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું (Memorandum Revaluation Account) :

ભાગીદારો દ્વારા એવું પણ નક્કી કરવામાં આવે કે મિલકતો અને દેવાંનાં પુન:મૂલ્યાંકનને પરિણામે થતો ચોખ્ખો નફો કે ખોટને પરિણામે કોઈ ભાગીદારને ગેરવ્યાજબી લાભ કે નુકસાન ન થાય અને નવી પેઢીના ચોપડે મિલકતો અને દેવાં તેની જૂની કિંમતે જ દર્શાવવામાં આવે. આ સંજોગોમાં મિલકતો અને દેવાંની કિંમતમાં થતો ફેરફાર કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે લઈ જવામાં આવે છે. કાચું પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે. પ્રથમ ભાગ એ પુન:મૂલ્યાંકન ખાતાં જેવો જ છે. બીજા ભાગમાં પ્રથમ ભાગમાં કરેલી બધી જ નોંધો ઉલટાવી દેવામાં આવે છે અને વિરુદ્ધ બાજુ નોંધાય છે. પ્રથમ ભાગની બાકી (નફો કે ખોટ) જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે. જ્યારે બીજા ભાગની બાકી (જો પ્રથમ ભાગમાં જમા બાકી કે નફો હોય તો ઉધાર બાકી કે ખોટમાં પરિણમે છે અને પ્રથમ ભાગમાં ઉધાર બાકી કે ખોટ હોય તો જમા બાકી કે નફામાં પરિણમે છે.) તે નવા ભાગીદાર સહિત બધા જ ભાગીદારો વચ્ચે નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે. કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતામાં હિસાબી નોંધો નીચે મુજબ કરવામાં આવે છે.

નોંધ : કાચું પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું વિદ્યાર્થીઓની જાણકારી માટે આપવામાં આવેલ છે. આ અંગેની સૈદ્ધાંતિક સમજૂતી અને વ્યવહારિક દાખલાઓ પરીક્ષામાં અપેક્ષિત નથી.

વ્યવહાર	આમનોંધ
(1) મિલકતોમાં વધારો કે દેવામાં ઘટાડો થાય ત્યારે :	મિલકતો ખાતે...ઉ દેવાં ખાતે...ઉ તે કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે
(2) મિલકતોમાં ઘટાડો કે દેવામાં વધારો થાય ત્યારે :	કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે...ઉ તે મિલકતો ખાતે તે દેવાં ખાતે
(3) કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતાનો પ્રથમ ભાગ બંધ કરી તેની બાકી દા.ત. જમા બાકી કે નફો જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે :	કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે...ઉ તે જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં) નોંધ : ખોટની હિસાબી અસર હોય તો ભાગીદારોના મૂડી ખાતે ઉધારી કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે જમા કરવી.
(4) પ્રથમ આમનોંધની વિરુદ્ધ અસર આપવામાં આવે ત્યારે :	કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે...ઉ તે મિલકતો ખાતે તે દેવાં ખાતે
(5) બીજી આમનોંધની વિરુદ્ધ અસર આપવામાં આવે ત્યારે :	મિલકતો ખાતે...ઉ દેવાં ખાતે...ઉ તે કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે
(6) બીજા ભાગનો નફો કે નુકસાન બધા જ ભાગીદારો વચ્ચે નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે આમનોંધ નં. 3માં આવેલ જમા બાકી કે નફાને બદલે ઉધાર બાકી કે ખોટ આવશે, તેની વિરુદ્ધ અસર નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં આપવામાં આવશે.	બધા ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે...ઉ (નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં) તે કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે

ઉદાહરણ 19 : ઉદાહરણ 18ના પ્રશ્ન માટે જરૂરી આમનોંધ લખો અને કાચું પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું, ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતા અને પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

આમનોંધ

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે તે ચંત્રો ખાતે તે ફર્નિચર ખાતે તે મોટરકાર ખાતે તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે તે પેટન્ટ ખાતે તે લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે [બા.જે. : મિલકતોમાં ઘટાડો તેમજ દેવાં અને જોગવાઈમાં વધારો કાચા પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]	ઉ	71,000	7000 20,000 24,000 4000 10,000 6000

તારીખ/ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	જમીન-મકાન ખાતે ૩ લેણદારો ખાતે ૩ દેવીહૂંડી ખાતે ૩ રોકાણો ખાતે ૩ અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે ૩ તે કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : મિલકતોમાં વધારો અને દેવામાં ઘટાડો કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે લઈ ગયા તેના.]		28,000 8000 2000 20,000 10,000	68,000
1-4-2016	પટેલના મૂડી ખાતે ૩ શાહના મૂડી ખાતે ૩ તે કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાની ખોટ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]		1800 1200	3000
1-4-2016	ચંત્રો ખાતે ૩ ફર્નિચર ખાતે ૩ મોટરકાર ખાતે ૩ ઘાલખાધ અનામત ખાતે ૩ પેટન્ટ ખાતે ૩ લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે ૩ તે કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : મિલકતોમાં ઘટાડો તેમજ દેવાં અને જોગવાઈમાં વધારાની વિરુદ્ધ અસર આપવામાં આવી તેના.]		7000 20,000 24,000 4000 10,000 6000	71,000
1-4-2016	કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે જમીન-મકાન ખાતે તે લેણદારો ખાતે તે દેવીહૂંડી ખાતે તે રોકાણો ખાતે તે અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : મિલકતોમાં વધારો અને દેવામાં ઘટાડાની વિરુદ્ધ અસર આપી તેના.]		68,000	28,000 8000 2000 20,000 10,000
1-4-2016	કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે પટેલના મૂડી ખાતે તે શાહના મૂડી ખાતે તે રાવલના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કાચા પુનઃમૂલ્યાંકનના બીજા ભાગની બાકી - નફો બધા ભાગીદારો વચ્ચે નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યો તેના.]		3000	1440 960 600

	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	રોકડ ખાતે તે રાવલના મૂડી ખાતે [ખા.જે. : ₹ 2,00,000 નવો ભાગીદાર મૂડી પેટે રોકડમાં લાવ્યા તેના.]	ઉ	2,00,000	2,00,000
	કુલ સરવાળો		4,84,000	4,84,000

કાચું પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
યંત્રો ખાતે	7000	જમીન-મકાન ખાતે	28,000
ફર્નિચર ખાતે	20,000	લેણદારો ખાતે	8000
મોટરકાર ખાતે	24,000	દેવીહૂંડી ખાતે	2000
ઘાલખાધ અનામત ખાતે	4000	રોકાણો ખાતે	20,000
પેટન્ટ ખાતે	10,000	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે	10,000
લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	6000	ખોટ : જૂના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે લઈ ગયા (3:2) : પટેલ 1800 શાહ 1200	3000
	71,000		71,000
જમીન-મકાન ખાતે	28,000	યંત્રો ખાતે	7000
લેણદારો ખાતે	8000	ફર્નિચર ખાતે	20,000
દેવીહૂંડી ખાતે	2000	મોટરકાર ખાતે	24,000
રોકાણો ખાતે	20,000	ઘાલખાધ અનામત ખાતે	4000
અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે	10,000	પેટન્ટ ખાતે	10,000
નફો : બધા ભાગીદારના મૂડી ખાતે લઈ ગયા (12:8:5)		લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	6000
પટેલ 1440			
શાહ 960			
રાવલ 600	3000		
	71,000		71,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	પટેલ (₹)	શાહ (₹)	રાવલ (₹)	વિગત	પટેલ (₹)	શાહ (₹)	રાવલ (₹)
કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	1800	1200	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,20,000	1,30,000	—
ખા. આ. લઈ ગયા	1,19,640	1,29,760	2,00,600	કાચા પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	1440	960	600
				રોકડ ખાતે	—	—	2,00,000
	1,21,440	1,30,960	2,00,600		1,21,440	1,30,960	2,00,600

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પેટન્ટ	10,000
પટેલ	1,19,640	જમીન-મકાન	1,40,000
શાહ	1,29,760	યંત્રો	70,000
રાવલ	2,00,600	ફર્નિચર	80,000
લોન		મોટરકાર	1,20,000
લેણદારો		સ્ટોક	40,000
દેવીહૂંડી		દેવાદારો	21,000
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી		— ધાલખાધ અનામત	1000
		રોકડ	2,00,000
	6,80,000		6,80,000

નોંધ : કાર્ય પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું તૈયાર કરેલ હોવાથી પ્રવેશ બાદના પાકા સરવૈયામાં મિલકતો અને દેવાં તેની જૂની કિંમતોથી જ દર્શાવાશે.

સમજૂતી : નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ

પટેલ અને શાહનું જૂનું પ્રમાણ 3:2

$$\text{રાવલનો ભાગ} = \frac{1}{5}$$

$$\text{પટેલ અને શાહ માટે રહેતો બાકીનો ભાગ} = 1 - \frac{1}{5} = \frac{4}{5}$$

પટેલ અને શાહ $\frac{4}{5}$ ભાગ 3:2ના પ્રમાણમાં વહેંચશે.

$$\text{પટેલનો નવો ભાગ} = \frac{4}{5} \times \frac{3}{5} = \frac{12}{25}$$

$$\text{શાહનો નવો ભાગ} = \frac{4}{5} \times \frac{2}{5} = \frac{8}{25}$$

$$\text{રાવલનો નવો ભાગ} = \frac{1}{5} = \frac{5}{25}$$

$$\therefore \text{નવું પ્રમાણ} = 12:8:5$$

કાર્ય પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતા અંગે બે બાબતો અગત્યની છે :

- (1) કાર્ય પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું જો પ્રથમ ભાગમાં ખોટ દર્શાવે તો બીજા ભાગમાં નફો દર્શાવશે અને જો પ્રથમ ભાગમાં નફો દર્શાવશે તો બીજા ભાગમાં ખોટ દર્શાવશે.
- (2) કાર્ય પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું તૈયાર કરવામાં આવે ત્યારે નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં રોકડ અને ભાગીદારોની સિવાયની તમામ મિલકતો અને દેવાં તેની જૂની કિંમતે જ દર્શાવવામાં આવશે.

6. અનામતો અને એકત્રિત નફા-નુકસાનની વહેંચણી (નોંધો) (Distribution of Reserves and Accumulated Profit-Losses)

(A) હિસાબી અસરો (Accounting Treatments) :

નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે જૂની પેઢીના ચોપડે દર્શાવેલ અનામતો અને નફા કે ખોટ અને નહિ માંડી વાળેલ મહેસૂલી ખર્ચાઓની (અવાસ્તવિક મિલકતોની) બાકીઓ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી દેવામાં આવે છે. કારણ કે આ અનામત કે નફો કે ખોટ નવા ભાગીદારના પ્રવેશ પહેલાંના નફામાંથી ઊભી કરેલ અનામતો કે નહિ વહેંચેલ નફો કે ખોટની બાકી છે. જેની આમનોંધ નીચે મુજબ કરવામાં આવે છે :

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
	નફા-નુકસાન (નફો) ખાતે ૩			
	સામાન્ય અનામત ખાતે ૩			
	મૂડી અનામત ખાતે ૩			
	અનામત ભંડોળ ખાતે ૩			
	આકસ્મિક અનામત ખાતે ૩			
	કારીગર અકસ્માત વળતર અનામત ખાતે ૩			
	રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે ૩			
	તે જૂના ભાગીદારોના ચાલુ/મૂડી ખાતે			
	(બા.જે. : અનામતો અને નફાની બાકી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.)			
	જૂના ભાગીદારોના ચાલુ/મૂડી ખાતે ૩			
	તે નફા-નુકસાન (ખોટ) ખાતે			
	તે જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ ખાતે			
	તે સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ ખાતે			
	તે નહિ માંડી વાળેલ અન્ય મહેસૂલી ખર્ચ ખાતે			
	(બા.જે. : ખોટ અને નહિ માંડી વાળેલ અન્ય મહેસૂલી ખર્ચની બાકી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.)			

કારીગર અકસ્માત વળતર અનામત એ ભવિષ્યમાં કર્મચારીને વળતર પેટે ચૂકવવાની કોઈ જવાબદારી ઊભી થાય તેની સામે નફામાંથી ઊભું કરેલ અનામત છે, તેથી તેની ચૂકવવાપાત્ર રકમ અનામતમાંથી બાદ કરી નવા પાકા સરવૈયામાં ચૂકવવાપાત્ર રકમ જવાબદારી તરીકે દર્શાવાશે અને બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચાશે. જો અનામત કરતાં સ્વીકારેલ વળતરની જવાબદારી વધારે હોય તો અનામત કરતાં સ્વીકારેલ જવાબદારીનો વધારો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારવામાં આવશે અને તે જવાબદારી ખાતે જમા થશે. અહીં અનામતની રકમ ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચવા માટે વધતી નથી.

રોકાણ વધઘટ અનામત એ રોકાણોની ચોપડે કિંમત અને બજારકિંમતના ફેરફારને પરિણામે થતી ખોટને સરભર કરવા નફામાંથી ઊભી કરેલ અનામત છે. તેથી રોકાણોની બજારકિંમતમાં થયેલ ઘટાડાની ખોટ અનામતમાંથી બાદ કરી બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવામાં આવે છે. જો અનામત કરતાં રોકાણોમાં થયેલ ઘટાડાની ખોટ વધી જાય તો વધારાની ખોટ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારવામાં આવે છે.

જૂની પેઢીનાં પાકા સરવૈયામાં દર્શાવેલ અનામતોની બાકીઓ અને નહિ માંડી વાળેલા મહેસૂલી ખર્ચોને બે રીતે નવા ભાગીદારનાં પ્રવેશ વખતે નોંધવામાં આવે છે. જો દાખલામાં સૂચના આપવામાં આવેલ ન હોય ત્યારે નીચે આપેલ સમજૂતી (1) પ્રમાણે હિસાબી અસરો આપવી.

નોંધ : (1) જ્યારે ભાગીદારો અનામતો, એકત્રિત નફો/નુકસાનની વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરે ત્યારે : પ્રશ્નમાં અનામતો અને નફાની તેમજ ખોટ અને અવાસ્તવિક મિલકતની વહેંચણી અંગે કોઈ ઉલ્લેખ ન હોય તોપણ આ બાકીઓ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચવી. પરિણામે નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં આ બાકીઓ દર્શાવવામાં આવશે નહિ.

(2) જ્યારે ભાગીદારો અનામતો, એકત્રિત નફો/નુકસાનની બાકીઓ કોઈ ફેરફાર વગર પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવાનું નક્કી કરે ત્યારે : જો ભાગીદારો એવું નક્કી કરે કે અનામતો અને એકત્ર થયેલ નફો તેમજ ખોટ અને અવાસ્તવિક મિલકતોની બાકીઓમાં કોઈ ફેરફાર કરવો નહિ અને નવા પાકા સરવૈયામાં આ બાકીઓ જૂની કિંમતથી જ દર્શાવવી, તો આ સંજોગોમાં જો ચોખ્ખી રકમની જમા બાકી હોય તો નવા ભાગીદાર સહિત લાભ મેળવનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે લાભના પ્રમાણ જેટલી રકમ ઉધારાશે અને ત્યાગ કરનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે ત્યાગના પ્રમાણ જેટલી રકમ જમા કરવામાં આવશે. જો આ બાકીઓની ચોખ્ખી રકમ ઉધાર બાકી હોય તો લાભ મેળવનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે તેના લાભના પ્રમાણ જેટલી રકમ જમા કરવામાં આવશે અને ત્યાગ કરનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે તેના ત્યાગના પ્રમાણ જેટલી રકમ ઉધારવામાં આવશે.

ઉદાહરણ 20 : P અને Q 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ તા. 1-4-2016થી Rને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવાનું નક્કી કર્યું. ત્રણેય ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:1:2 નક્કી કરવામાં આવ્યું. તા. 31-3-2016ના રોજ P અને Qનું પાકું સરવૈયું નીચેની બાકીઓ દર્શાવતું હતું.

સામાન્ય અનામત	: ₹ 10,000
નફા-નુકસાન ખાતું	: ₹ 11,000
કામદાર અકસ્માત વળતર અનામત	: ₹ 14,000
જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ	: ₹ 6000
સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ	: ₹ 3000
રોકાણ વધઘટ અનામત	: ₹ 10,000
રોકાણો	: ₹ 15,000 (બજારકિંમત ₹ 14,000)

કામદાર વળતર પેટે પેઢીએ ₹ 5000નો દાવો સ્વીકારેલ છે.

નીચેના સંજોગોમાં આમનોંધ લખો :

- (1) જ્યારે ભાગીદારો અનામતો, નફા, ખોટની બાકી અને નહિ માંડી વાળેલ મહેસૂલી ખર્ચાઓ વહેંચવાનું નક્કી કરે ત્યારે.
- (2) જ્યારે ભાગીદારો અનામતો, નફા અને ખોટની બાકીઓ અને નહિ માંડી વાળેલ મહેસૂલી ખર્ચાઓ કોઈ ફેરફાર વગર નવા પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવાનું નક્કી કરે ત્યારે.

જવાબ : (1) જ્યારે ભાગીદારો અનામતો, નફા અને ખોટની બાકીઓ અને નહિ માંડી વાળેલ મહેસૂલી ખર્ચાઓ વહેંચવાનું નક્કી કરે ત્યારે :

આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	સામાન્ય અનામત ખાતે	ઉ	10,000	
	નફા-નુકસાન ખાતે	ઉ	11,000	
	તે Pના મૂડી ખાતે			14,000
	તે Qના મૂડી ખાતે			7000
	[બા.જે. : સામાન્ય અનામત અને નફાની બાકીઓ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]			

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	કામદાર અકસ્માત વળતર અનામત ખાતે તે કામદાર વળતર દાવા ખાતે તે Pના મૂડી ખાતે તે Qના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કામદાર વળતર અનામત પૈકી સ્વીકારેલ દાવાની જોગવાઈ કરી બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		14,000	5000 6000 3000
1-4-2016	રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે તે રોકાણો ખાતે તે Pના મૂડી ખાતે તે Qના મૂડી ખાતે [બા.જે. : રોકાણોમાં થયેલ ઘટાડો રોકાણ વધઘટ અનામત સામે માંડી વાળ્યો અને બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		10,000	1000 6000 3000
1-4-2016	Pના મૂડી ખાતે Qના મૂડી ખાતે તે જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ ખાતે તે સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ ખાતે [બા.જે. : જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ અને સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળ્યું તેના.]		6000 3000	6000 3000

નોંધ : (1) નવા પાકા સરવૈયામાં કામદાર વળતર દાવાની રકમ ₹ 5000 જવાબદારી બાજુ દર્શાવાશે. (2) નવા પાકા સરવૈયામાં રોકાણો ₹ 14,000થી મિલકત બાજુ દર્શાવાશે. (3) અનામતો અને નફાની બાકીઓ તેમજ જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ અને સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ નવા પાકા સરવૈયામાં દર્શાવાશે નહિ.

(2) જ્યારે ભાગીદારો, અનામતો, નફા અને ખોટની બાકીઓ અને નહિ માંડી વાળેલ મહેસૂલી ખર્ચાઓમાં કોઈ ફેરફાર વગર નવા પાકા સરવૈયામાં દર્શાવવાનું નક્કી કરે ત્યારે :

આમનોંધ

તારીખ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1-4-2016	Rના મૂડી ખાતે તે Pના મૂડી ખાતે તે Qના મૂડી ખાતે [બા.જે. : અનામતો અને નફાની તેમજ ખોટની ચોખ્ખી બાકી લાભના પ્રમાણમાં R ખાતે ઉધારી P અને Q વચ્ચે ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]		30,000	15,000 15,000

સમજૂતી (1) : અનામતો, નફા અને ખોટની ચોખ્ખી બાકી :

	₹
સામાન્ય અનામત	10,000
નફા-નુકસાન ખાતું	11,000
કામદાર વળતર અનામત	9000
(₹ 14,000 – ₹ 5000 દાવો)	
રોકાણ વધઘટ અનામત	9000
(₹ 10,000 – ₹ 1000 રોકાણોની ખોટ)	
	39,000
બાદ :	
જાહેરાત ગુંબેશ ખર્ચ	6000
સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ	3000
	9000
ચોખ્ખી રકમ (જમા બાકી)	30,000

(2) ત્યાગનું પ્રમાણ :

P અને Qનું જૂનું પ્રમાણ = 2:1

P, Q અને Rનું નવું પ્રમાણ = 3:1:2

ત્યાગ = જૂનો ભાગ – નવો ભાગ

$$Pનો ત્યાગ = \frac{2}{3} - \frac{3}{6} = \frac{1}{6}$$

$$Qનો ત્યાગ = \frac{1}{3} - \frac{1}{6} = \frac{1}{6}$$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 1:1

અનામતો, નફા અને ખોટની ચોખ્ખી બાકી ₹ 30,000

R ખાતે ઉધારી P અને Q ખાતે ત્યાગના પ્રમાણમાં જમા કરવામાં આવશે.

નોંધ : નફા-નુકસાન ખાતાની જમા બાકી કે ઉધાર બાકી છે તેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ ન હોય તો જમા બાકી છે તેવું ધારવામાં આવેલ છે.

(B) જૂની ભાગીદારી પેઢીનાં ચોપડે દર્શાવેલ અનામતો અંગે પ્રવેશ વખતે ઉદ્ભવતા વિવિધ સંજોગો (Different circumstances arising for reserves disclosed in the books of old partnership firm) :

ભાગીદારી પેઢી દ્વારા મિલકતો સામેનાં તેમજ અન્ય હેતુસર ભવિષ્યનાં સંભવિત નુકસાન અંગે અનામતો ઊભી કરવામાં આવેલ હોય છે. ભાગીદારનાં પ્રવેશ વખતે આ મિલકતોનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. આ પુનઃમૂલ્યાંકન વખતે વિવિધ પ્રકારનાં સંજોગો ઊભા થાય છે. આવા સમયે તેમની હિસાબી અસરો અંગેની યોગ્ય જાણકારી હિસાબોની યોગ્યતામાં વધારો કરે છે. આ અનામતોમાં રોકાણ વધઘટ અનામત, ઘાલખાધ અનામત, કારીગર અકસ્માત વળતર અનામત વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આ અંગે નીચે પ્રમાણે સમજૂતી આપવામાં આવેલ છે.

ઉદાહરણ 21 : એશા અને ઋચ્યા સરખે ભાગે નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીના ચોપડે નીચે મુજબની બાકીઓ હતી :

બાકીઓ	₹
રોકાણો	: ₹ 50,000
દેવાદારો	: ₹ 40,000
રોકાણ વધઘટ અનામત	: ₹ 6000
ઘાલખાધ અનામત	: ₹ 3000
કારીગર અકસ્માત વળતર અનામત	: ₹ 10,000
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	: ₹ 2000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેમણે ઈવાને $\frac{1}{5}$ ભાગે પેઢીમાં દાખલ કરી. નીચેના સંજોગોમાં આમનોંધ લખો :

- (1) જો રોકાણોનું મૂલ્યાંકન નીચે મુજબ કરવામાં આવે :
  - (i) ₹ 48,000
  - (ii) ₹ 40,000
  - (iii) ₹ 60,000
  - (iv) ₹ 50,000
- (2) જો કારીગર વળતર પેટે ચૂકવવાનો દાવો નીચે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે :
  - (i) શૂન્ય
  - (ii) ₹ 6000
  - (iii) ₹ 12,000
- (3) જો નીચે મુજબ ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરવામાં આવે :
  - (i) નવી જોગવાઈ કરવાની ન હોય.
  - (ii) દેવાદારો પર 10 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે.
  - (iii) દેવાદારો પર 5 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે.
  - (iv) ₹ 5000 ઘાલખાધ માંડી વાળ્યા બાદ 10 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે.
  - (v) જો બધા જ દેવાદારો સધ્ધર હોય.

જવાબ :

(1)	(i) જો રોકાણોનું મૂલ્યાંકન ₹ 48,000 કરવામાં આવે : રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે ૩ તે રોકાણો ખાતે તે એશાના મૂડી ખાતે તે ઋચાના મૂડી ખાતે [બા.જે. : રોકાણોમાં ઘટાડો, રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે માંડી વાળ્યા બાદ બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		6000	2000 2000 2000
	(ii) જો રોકાણોનું મૂલ્યાંકન ₹ 40,000 કરવામાં આવે : રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે ૩ પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે રોકાણો ખાતે [બા.જે. : રોકાણોમાં ઘટાડો, રોકાણ વધઘટ અનામત સામે માંડી વાળ્યા બાદ બાકીનો ઘટાડો પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર્યો તેના.]		6000 4000	10,000

	(iii) જો રોકાણોનું મૂલ્યાંકન ₹ 60,000 કરવામાં આવે : (અ) રોકાણો ખાતે ૩ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : રોકાણોમાં વધારો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા કર્યો તેના.] (બ) રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે ૩ તે એશાના મૂડી ખાતે તે ઋચાના મૂડી ખાતે [બા.જે. : રોકાણ વધઘટ અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચ્યો તેના.]		10,000	10,000
	(iv) જો રોકાણોનું મૂલ્યાંકન ₹ 50,000 કરવામાં આવે : રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે ૩ તે એશાના મૂડી ખાતે તે ઋચાના મૂડી ખાતે [બા.જે. : રોકાણોમાં વધઘટ અનામતની બાકી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]		6000	3000 3000

સમજૂતી : રોકાણ વધઘટ અનામત અંગે સમજૂતી :

વિગત \ રોકાણો	(i) ₹	(ii) ₹	(iii) ₹	(iv) ₹
નવી કિંમત	48,000	40,000	60,000	50,000
— જૂની કિંમત	50,000	50,000	50,000	50,000
વધારો (ઘટાડો)	(2000)	(10,000)	10,000	—

- (1) રોકાણ વધઘટ અનામત ₹ 6000 છે. રોકાણોમાં ₹ 2000નો ઘટાડો થયો છે. તેથી ₹ 6000ના અનામતમાંથી ₹ 2000 બાદ કરીને બાકીના ભાગીદારોના મૂડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાનના જૂના પ્રમાણમાં જમા થશે.
- (2) રોકાણોમાં ₹ 10,000નો ઘટાડો થયો છે. તેથી ₹ 6000 પૂરેપૂરા વપરાશે અને બાકીની ખૂટતી રકમ ₹ 4000 (₹ 10,000 – ₹ 6000) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર થશે.
- (3) રોકાણોની કિંમત ₹ 10,000થી વધી છે. તેથી પૂરેપૂરી અનામત ભાગીદારોના મૂડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાનના જૂના પ્રમાણમાં જમા થશે.
- (4) રોકાણોની કિંમતમાં ફેરફાર થયેલ નથી. તેથી પૂરેપૂરી અનામત ભાગીદારોના મૂડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાનના જૂના પ્રમાણમાં જમા થશે.

(2)	(i) જો કારીગર વળતર પેટે શૂન્ય દાવો હોય : કારીગર વળતર અનામત ખાતે ૩ તે એશાના મૂડી ખાતે તે ઋચાના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કારીગર વળતર અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		10,000	5000 5000

	(ii) જો કારીગર વળતર પેટે ₹ 6000નો દાવો મંજૂર કરવામાં આવે : કારીગર વળતર અનામત ખાતે ૩ તે કારીગર વળતર દાવાની જોગવાઈ ખાતે તે એશાના મૂડી ખાતે તે ઋચાના મૂડી ખાતે [ભા.જે. : કારીગર વળતર પેટે ચૂકવવાના દાવાની જોગવાઈ કરી બાકીનું અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		10,000	6000 2000 2000
	(iii) જો કારીગર વળતર પેટે ₹ 12,000નો દાવો મંજૂર કરવામાં આવે : કારીગર વળતર અનામત ખાતે ૩ પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ૩ તે કારીગર વળતર દાવાની જોગવાઈ ખાતે [ભા.જે. : કારીગર વળતર દાવાની જોગવાઈ કારીગર વળતર અનામતમાંથી અને વધારાના દાવાની જોગવાઈ પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારીને કરી તેના.]		10,000 2000	12,000

સમજૂતી : કારીગર અકસ્માત વળતર અનામત અંગે સમજૂતી :

વિગત	રકમ	(i) ₹	(ii) ₹	(iii) ₹
અકસ્માત વળતર અનામતની રકમ		10,000	10,000	10,000
— નક્કી થયેલ જવાબદારી		શૂન્ય	6000	12,000
વધારો (ઘટાડો)		10,000	4000	(2000)

- (1) વિકલ્પ (i) અને (ii)ની રકમ ₹ 10,000 અને ₹ 4000 ભાગીદારોના મૂડી ખાતે તેમના નફા-નુકસાનના જૂના પ્રમાણમાં જમા થશે.
- (2) વિકલ્પ (iii) ₹ 12,000ની જવાબદારી નક્કી થઈ છે. તેથી ₹ 10,000 પૂરેપૂરા ઉપયોગમાં લેવાશે અને ₹ 2000ની ખૂટતી રકમ પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર થશે.

(3)	(i) જો ઘાલખાધ અનામતની નવી જોગવાઈ કરવાની ન હોય તો નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દેવાદારો ₹ 40,000 અને ઘાલખાધ અનામત ₹ 3000 દેવાદારોમાંથી બાદ કરીને દર્શાવાશે. એટલે કે અત્યારની બાકીઓમાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ અને ઘાલખાધ અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે વહેંચાશે નહિ, કારણ કે તે જોગવાઈ છે.			
	(ii) જો દેવાદારો પર 10 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે : પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે...૩ તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે [ભા.જે. : વધારાની ઘાલખાધ અનામત પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારી તેના.]		1000	1000
	નોંધ : નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દેવાદારો ₹ 40,000માંથી નવી ઘાલખાધ અનામત 10 %, ₹ 4000 બાદ કરી ₹ 36,000થી દર્શાવાશે.			

(iii) જો દેવાદારો પર 5 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે :			
ઘાલખાધ અનામત ખાતે...ઉ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : ઘાલખાધ અનામતમાં ઘટાડો, પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા કર્યો તેના.]		1000	1000
નોંધ : નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દેવાદારો ₹ 40,000માંથી નવી ઘાલખાધ અનામત 5 %, ₹ 2000 બાદ કરી ₹ 38,000થી દર્શાવાશે.			
(iv) ₹ 5000 ઘાલખાધ માંડી વાળ્યા બાદ 10 % ઘાલખાધ અનામત રાખવામાં આવે :			
(અ) ઘાલખાધ ખાતે...ઉ તે દેવાદારો ખાતે [બા.જે. : ઘાલખાધ માંડી વાળી તેના.]		5000	5000
(બ) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે...ઉ ઘાલખાધ અનામત ખાતે...ઉ તે ઘાલખાધ ખાતે [બા.જે. : માંડી વાળેલ ઘાલખાધ, ઘાલખાધ અનામત ખાતે લઈ ગયા અને વધારાની ઘાલખાધ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારી તેના.]		2000 3000	5000
(ક) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે...ઉ તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે [બા.જે. : ઘાલખાધ માંડી વાળ્યા બાદના બાકીના દેવાદારો પર 10 % ઘાલખાધ અનામત ઊભી કરી તેના.]		3500	3500
નોંધ : નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં મિલકત બાજુ દેવાદારો ₹ 40,000માંથી ₹ 5000 ઘાલખાધ બાદ કર્યા પછી ₹ 35,000માંથી ઘાલખાધ અનામત ₹ 3500 બાદ કરી ₹ 31,500થી દેવાદારો દર્શાવાશે.			
(v) જો બધા જ દેવાદારો સધ્ધર હોય :			
ઘાલખાધ અનામત ખાતે...ઉ તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : ઘાલખાધ અનામત જરૂરી ન હોઈ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા કરી તેના.]		3000	3000
નોંધ : દેવાદારો સધ્ધર હોવાથી હવે ઘાલખાધ અનામતની જરૂર નથી તેથી પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા કરવામાં આવશે. નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં દેવાદારો ₹ 40,000થી દર્શાવાશે.			

વિગત \ રકમ	(i) ₹	(ii) ₹	(iii) ₹	(iv) ₹	(v) ₹
ઘાલખાધ અનામત (જૂની)	3000	3000	3000	3000	3000
— નવી ઘાલખાધ	—	—	—	5000	—
જૂની વધેલ ઘાલખાધ અનામત	3000	3000	3000	(2000)*	3000
— નવી ઘાલખાધ અનામત	પૂરતી છે.	4000	2000	3500*	જરૂરી નથી.
		(1000)*	1000*	(5500)	3000*
	કોઈ હિસાબી અસર થશે નહિ.	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર થશે.	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા થશે.	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર થશે.	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા થશે.

નોંધ : કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ એ પેઢીનું દેવું છે, તેથી પુનર્ગઠન બાદ નવી પેઢીના પાકા સરવૈયામાં જવાબદારી બાજુ તે જ રકમથી દર્શાવાશે.

7. મૂડી ખાતામાં ફેરફાર અને નવા પાકા સરવૈયાની રચના (Change in Capital Accounts and Construction of New Balance Sheet)

ઉદાહરણ 22 : ભવ્ય અને શ્લોક 3:2ના પ્રમાણમાં નફા-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પાઘડી	1,00,000
ભવ્ય 4,00,000		જમીન-મકાન	3,50,000
શ્લોક 3,00,000	7,00,000	યંત્રો	2,00,000
સામાન્ય અનામત	90,000	સ્ટોક	1,80,000
કારીગર વળતર અનામત	20,000	દેવાદારો	1,20,000
રોકાણ અનામત	10,000	— ધાલખાધ અનામત	10,000
લેણદારો	1,40,000	રોકાણો	20,000
દેવીહૂડી	60,000	રોકડ-બેન્ક	50,000
		જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ	10,000
	10,20,000		10,20,000

તેઓએ તા. 1-4-2017થી આયુષને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોએ દાખલ કરવાનું નક્કી કર્યું.

- (1) આયુષ ₹ 5,00,000 મૂડી તરીકે અને 1,00,000 પાઘડી પેટે રોકડા લાવશે.
- (2) જમીન-મકાનની કિંમત ₹ 80,000થી વધારવી.
- (3) યંત્રોની કિંમત ₹ 1,60,000 સુધી ઘટાડવી.
- (4) દેવાદારો પર 10 % ધાલખાધ અનામત રાખવી.
- (5) નહિ ચૂકવેલ સમારકામ ખર્ચ માટે ₹ 8000ની જોગવાઈ કરવી.
- (6) ત્રણેય ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:1:2 રાખવું.

ઉપરની વિગતો પરથી આમનોંધ લખી પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું, ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં, રોકડ-બેન્ક ખાતું અને પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

આમનોંધ

ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
1	સામાન્ય અનામત ખાતે તે ભવ્યના મૂડી ખાતે તે શ્લોકના મૂડી ખાતે [બા.જે. : સામાન્ય અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]	ઉ	90,000	54,000 36,000

ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
2	કારીગર વળતર અનામત ખાતે તે ભવ્યના મૂડી ખાતે તે શ્લોકના મૂડી ખાતે [બા.જે. : કારીગર વળતર અનામત જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]	ઉ	20,000	12,000 8000
3	રોકાણ વધઘટ અનામત ખાતે તે ભવ્યના મૂડી ખાતે તે શ્લોકના મૂડી ખાતે [બા.જે. : રોકાણ અનામતની બાકી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચી તેના.]	ઉ	10,000	6000 4000
4	ભવ્યના મૂડી ખાતે શ્લોકના મૂડી ખાતે તે પાઘડી ખાતે [બા.જે. : જૂની પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળી તેના.]	ઉ ઉ	60,000 40,000	1,00,000
5	ભવ્યના મૂડી ખાતે શ્લોકના મૂડી ખાતે તે જાહેરાત ઝૂંબેશ ખર્ચ ખાતે [બા.જે. : જાહેરાત ઝૂંબેશ ખર્ચ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં માંડી વાળ્યો તેના.]	ઉ ઉ	6000 4000	10,000
6	રોકડ ખાતે તે આયુષના મૂડી ખાતે [બા.જે. : આયુષ મૂડી પેટે રોકડ લાવ્યો તેના.]	ઉ	5,00,000	5,00,000
7	રોકડ ખાતે તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે [બા.જે. : આયુષ તેના ભાગની પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવ્યો તેના.]	ઉ	1,00,000	1,00,000
8	પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે તે ભવ્યના મૂડી ખાતે તે શ્લોકના મૂડી ખાતે [બા.જે. : પાઘડીનું પ્રીમિયમ જૂના ભાગીદારો વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]	ઉ	1,00,000	50,000 50,000
9	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે યંત્રો ખાતે તે ઘાલખાધ અનામત ખાતે તે ચૂકવવાના બાકી સમારકામ ખર્ચ ખાતે [બા.જે. : યંત્રોમાં ઘટાડો, ઘાલખાધ અનામતમાં વધારો અને ચૂકવવાનો બાકી સમારકામ ખર્ચ પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધાર્યા તેના.]	ઉ	50,000	40,000 2000 8000

ક્રમ	વિગત	ખા.પા.	ઉધાર (₹)	જમા (₹)
10	જમીન-મકાન ખાતે તે પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે [બા.જે. : જમીન-મકાનમાં વધારો પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે જમા કર્યા તેના.]		80,000	80,000
11	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે તે ભવ્યના મૂડી ખાતે તે શ્લોકના મૂડી ખાતે [બા.જે. : પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાનો નફો, જૂના ભાગીદારો વચ્ચે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં વહેંચ્યું તેના.]		30,000	18,000 12,000
	કુલ સરવાળો		10,90,000	10,90,000

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું				જમા
ઉધાર	વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
	યંત્રો ખાતે	40,000	જમીન-મકાન ખાતે	80,000
	ઘાલખાધ અનામત ખાતે	2000		
	(નવી ₹ 12,000 – જૂની ₹ 10,000)			
	બાકી સમારકામ ખર્ચ ખાતે	8000		
	નફો : જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે			
	ભવ્ય	18,000		
	શ્લોક	12,000		
		30,000		
		80,000		80,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં								જમા
ઉધાર	વિગત	ભવ્ય (₹)	શ્લોક (₹)	આયુષ (₹)	વિગત	ભવ્ય (₹)	શ્લોક (₹)	આયુષ (₹)
	જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ	6000	4000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	4,00,000	3,00,000	—
	પાઘડી	60,000	40,000	—	સામાન્ય અનામત			
	બા. આ. લઈ ગયા	4,74,000	3,66,000	5,00,000	ખાતે	54,000	36,000	—
					કારીગર વળતર			
					અનામત ખાતે	12,000	8000	—
					રોકાણ વધઘટ			
					અનામત ખાતે	6000	4000	—
					રોકડ ખાતે	—	—	5,00,000
					પાઘડીના પ્રીમિ.ખાતે	50,000	50,000	—
					પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	18,000	12,000	—
		5,40,000	4,10,000	5,00,000		5,40,000	4,10,000	5,00,000

રોકડ-બેન્ક ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	50,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	6,50,000
આયુષના મૂડી ખાતે	5,00,000		
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	1,00,000		
	6,50,000		6,50,000

તા. 1-4-2017ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		જમીન-મકાન	3,50,000
ભવ્ય	4,74,000	+ વધારો	80,000
શ્લોક	3,66,000	યંત્રો	2,00,000
આયુષ	5,00,000	— ઘટાડો	40,000
લેણદારો	1,40,000	દેવાદારો	1,20,000
દેવીહૂંડી	60,000	— ધાલખાધ અનામત	12,000
બાકી સમારકામ ખર્ચ	8000	સ્ટોક	1,80,000
		રોકાણો	20,000
		રોકડ-બેન્ક	6,50,000
	15,48,000		15,48,000

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ અને પાઘડીની વહેંચણી : ભવ્ય અને શ્લોકનું જૂનું પ્રમાણ = 3:2

ભવ્ય, શ્લોક અને આયુષનું નવું પ્રમાણ = 2:1:2

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

ભવ્ય = $\frac{3}{5} - \frac{2}{5} = \frac{1}{5}$, શ્લોક = $\frac{2}{5} - \frac{1}{5} = \frac{1}{5}$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 1:1

∴ બંને જૂના ભાગીદારોને સરખે હિસ્સે પાઘડી વહેંચાશે.

ઉદાહરણ 23 : તરાના અને જાનિષા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું.

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પાઘડી	14,000
તરાના	1,90,000	જમીન-મકાન	1,00,000
જાનિષા	1,21,000	યંત્રો	80,000
કારીગર વળતર અનામત	12,000	રોકાણો	50,000
રોકાણ વધઘટ ફંડ	4000	દેવાદારો	70,000
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	16,000	સ્ટોક	36,000
ધાલખાધ અનામત	20,000	રોકડ	40,000
લેણદારો	30,000	સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ	8000
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી	15,000	નફા-નુકસાન ખાતું	10,000
	4,08,000		4,08,000

તા. 1-4-2017થી તેઓએ રિહાનને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યા. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ નક્કી કરવામાં આવી :

- (1) રિહાન મૂડી તરીકે ₹ 2,00,000 અને તેના ભાગીદાર પાઘડી પૈકી ₹ 18,000 રોકડ લાવશે. પાઘડીના તફાવતની રકમનો હવાલો જરૂર જણાય તો તેના મૂડી ખાતે નાખવો.
  - (2) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 4:3:3 રાખવામાં આવશે.
  - (3) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,00,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (4) કારીગર વળતર પેટે ₹ 8000નો દાવો મંજૂર કર્યો.
  - (5) રોકાણો ₹ 48,000માં જનિષા લઈ જશે.
  - (6) મળવાનું બાકી વ્યાજ ₹ 6000 નોંધાયેલ નથી.
  - (7) લેણદારોએ લખેલી દેવીહૂડી ₹ 10,000 સ્વીકારેલ જે ચોપડે નોંધવાની બાકી છે.
  - (8) જમીન-મકાનની ચોપડે કિંમત તેની બજારકિંમત કરતાં 20 % ઓછી છે.
  - (9) ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમમાંથી ₹ 12,000 આવતા વર્ષે આગળ લઈ જવાના છે.
- પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું, ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં, રોકડ ખાતું અને પ્રવેશ બાદનું પાર્કુ સરવૈયું તૈયાર કરો.

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (નફો)		મળવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	6000
તરાના 21,500		જમીન-મકાન ખાતે	25,000
જનિષા 21,500	43,000	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ ખાતે	12,000
	43,000		43,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	તરાના (₹)	જનિષા (₹)	રિહાન(₹)	વિગત	તરાના (₹)	જનિષા (₹)	રિહાન(₹)
રોકાણો ખાતે	—	48,000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,90,000	1,21,000	—
પાઘડી ખાતે	7000	7000	—	કારીગર વળતર			
સંશોધન અને વિકાસ ખર્ચ ખાતે	4000	4000	—	અનામત ખાતે	2000	2000	—
નફા-નુકસાન ખાતે	5000	5000	—	રોકાણ વધઘટ-ફંડ ખાતે	1000	1000	—
તરાનાના મૂડી ખાતે (પાઘડી)	—	—	4000	રોકડ ખાતે	—	—	2,00,000
જનિષા મૂડી ખાતે (પાઘડી)	—	—	8000	પાઘડીના પ્રીમિ. ખાતે	6000	12,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	2,08,500	1,01,500	1,88,000	રિહાનના મૂડી ખાતે (પાઘડી)	4000	8000	—
	2,24,500	1,65,500	2,00,000	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	21,500	21,500	—
					2,24,500	1,65,500	2,00,000

રોકડ ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	40,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	2,58,000
રિહાનના મૂડી ખાતે	2,00,000		
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	18,000		
	2,58,000		2,58,000

તા. 1-4-2017ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાર્કું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		જમીન-મકાન	1,25,000
તરાના	2,08,500	યંત્રો	80,000
જનિષા	1,01,500	દેવાદારો	70,000
રિહાન	1,88,000	સ્ટોક	36,000
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	16,000	રોકડ	2,58,000
લેણદારો (30,000 — દેવીહૂંડી 10,000)	20,000	મળવાનું બાકી વ્યાજ	6000
કારીગર વળતરના દાવાની જોગવાઈ	8000	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમ	12,000
ઘાલખાધ અનામત	20,000		
ખર્ચા ચૂકવવાના બાકી	15,000		
દેવીહૂંડી	10,000		
	5,87,000		5,87,000

સમજૂતી (1) ત્યાગનું પ્રમાણ :

તરાના અને જનિષાનું જૂનું પ્રમાણ = 1:1

તરાના, જનિષા અને રિહાનનું નવું પ્રમાણ = 4:3:3

ત્યાગ = જૂનો ભાગ — નવો ભાગ

તરાના = $\frac{1}{2} - \frac{4}{10} = \frac{1}{10}$; જનિષા = $\frac{1}{2} - \frac{3}{10} = \frac{2}{10}$

∴ ત્યાગનું પ્રમાણ = 1:2

∴ બંને જૂના ભાગીદારોને પાઘડી 1:2નાં પ્રમાણમાં વહેંચાશે.

(2) રિહાનના ભાગની પાઘડી :

નવી પાઘડીમાં રિહાનનો ભાગ = $1,00,000 \times \frac{3}{10} = 30,000$

₹ 30,000માં રિહાન ₹ 18,000 રોકડા લાવે છે એટલે કે ₹ 12,000 પાઘડીના રોકડા લાવતો નથી.

તેથી પાઘડીની આમનોંધ નીચે મુજબ થશે :

(1) રોકડ ખાતે...ઉ 18,000

તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે 18,000

(2) પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે...ઉ	18,000
તે તરાનાના મૂડી ખાતે	6000
તે જીનિયાના મૂડી ખાતે	12,000
(3) રિહાનના મૂડી ખાતે...ઉ	12,000
તે તરાનાના મૂડી ખાતે	4000
તે જીનિયાના મૂડી ખાતે	8000

(3) : જમીન-મકાનની બજારકિંમત :

જમીન-મકાનની ચોપડે કિંમત ₹ 1,00,000 તેની બજારકિંમત કરતાં 20 % ઓછી છે.

ધારો કે બજારકિંમત ₹ 100 છે.

$$- 20 \% \quad \underline{\text{₹ } 20}$$

ચોપડેકિંમત ₹ 80

ચોપડે કિંમત   બજારકિંમત

₹ 80   ₹ 100

₹ 1,00,000   (?)

$$= 100 \times \frac{1,00,000}{80}$$

$$= 1,25,000$$

ઉદાહરણ 24 : કાન્હા અને કવિશા 2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		મકાન	1,10,000
કાન્હા 80,000		યંત્રો	50,000
કવિશા 1,00,000	1,80,000	સ્ટોક	30,000
આકસ્મિક અનામત	15,000	દેવાદારો	66,000
કામદાર વળતર ફંડ	40,000	બેન્ક / રોકડ	14,000
રોકાણ અનામત	12,000	રોકાણો	30,000
લેણદારો	50,000		
ઘાલખાધ અનામત	3000		
	3,00,000		3,00,000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેઓએ પાલખીને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોએ દાખલ કરી :

- (1) કાન્હા પોતાના ભાગનો $\frac{1}{2}$ ભાગ અને કવિશા પોતાના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ પાલખીની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (2) પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 80,000 કરવામાં આવ્યું.
- (3) કાન્હા અને કવિશા તેમને મળેલ પાઘડી પૈકી 50 % પાઘડી ઉપાડી જશે.
- (4) યંત્રો પર 10 % ઘસારો માંડી વાળવો.
- (5) દેવાદારોમાંથી ₹ 6000 ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળવા અને 15 % ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરવી.
- (6) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 15,000 છે, જે ચોપડે લાવવી.
- (7) કારીગર વળતર પેટે ₹ 50,000નો દાવો મંજૂર રાખવો.
- (8) લેણદારોમાંથી 10 % લેણદારો ચૂકવવા પડશે નહિ.
- (9) પાલખી મૂડી તરીકે ₹ 1,20,000 અને તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે.

જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરો અને નવી પેઢીનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
કામદાર વળતર દાવાની જોગવાઈ ખાતે	10,000	લેણદારો ખાતે	5000
રોકાણો ખાતે	3000	જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (ખોટ)	
યંત્રો ખાતે	5000	કાન્ટા	10,000
ઘાલખાધ ખાતે	3000	કવિશા	15,000
ઘાલખાધ અનામત ખાતે	9000		25,000
	30,000		30,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	કાન્ટા (₹)	કવિશા (₹)	પાલખી(₹)	વિગત	કાન્ટા (₹)	કવિશા (₹)	પાલખી(₹)
બેન્ક ખાતે (પાઘડી)	8000	6000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	80,000	1,00,000	—
પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે	10,000	15,000	—	આક. અના. ખાતે	6000	9000	—
બા. આ. લઈ ગયા	84,000	1,00,000	1,20,000	બેન્ક ખાતે	—	—	1,20,000
				પાઘડીના પ્રીમિ.ખાતે	16,000	12,000	—
	1,02,000	1,21,000	1,20,000		1,02,000	1,21,000	1,20,000

બેન્ક / રોકડ ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	14,000	કાન્ટાના મૂડી ખાતે	8000
પાલખીની મૂડી ખાતે	1,20,000	કવિશાના મૂડી ખાતે	6000
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	28,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	1,48,000
	1,62,000		1,62,000

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		મકાન	1,10,000
કાન્ટા	84,000	યંત્રો	45,000
કવિશા	1,00,000	સ્ટોક	30,000
રિહાન	1,20,000	દેવાદારો	66,000
કામદાર વળતરના દાવાની જોગવાઈ	50,000	— ઘાલખાધ	6000
લેણદારો	45,000		60,000
		— ઘાલખાધ અનામત (15 %)	9000
		રોકાણો	15,000
		બેન્ક	1,48,000
	3,99,000		3,99,000

સમજૂતી (1) ત્યાગનું પ્રમાણ :

કાન્હા અને કવિશાનું જૂનું પ્રમાણ = 2:3

કાન્હા તેના ભાગનો $\frac{1}{2}$ ભાગ ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{કાન્હાનો ત્યાગ} = \frac{2}{5} \times \frac{1}{2} = \frac{2}{10}$$

કવિશા તેના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{કવિશાનો ત્યાગ} = \frac{3}{5} \times \frac{1}{4} = \frac{3}{20}$$

$$\therefore \text{કાન્હા અને કવિશાનું ત્યાગનું પ્રમાણ} = \frac{2}{10} : \frac{3}{20} = \frac{4}{20} : \frac{3}{20} = 4:3 \text{ (છેદ સરખા કરતાં)}$$

$\therefore$ બંને જૂના ભાગીદારોને પાઘડી 4:3નાં પ્રમાણમાં વહેંચાશે.

(2) પાલખીએ લાવવાની પાઘડી :

પાલખીનો નવી પેઢીમાં ભાગ = કાન્હાનો ત્યાગ + કવિશાનો ત્યાગ

$$= \frac{2}{10} + \frac{3}{20} \\ = \frac{4+3}{20} = \frac{7}{20}$$

$$\text{પાલખીએ લાવવાની પાઘડી} = ₹ 80,000 \times \frac{7}{20} = ₹ 28,000$$

પાલખીએ લાવેલ પાઘડી કાન્હા અને કવિશા વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં વહેંચાશે.

આમનોંધ :

(1) બેન્ક ખાતે...ઉ	28,000
તે પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	28,000
(2) પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે...ઉ	28,000
તે કાન્હાના મૂડી ખાતે	16,000
તે કવિશાના મૂડી ખાતે	12,000

(3) (1) કામદાર વળતર ફંડ ₹ 40,000ની સામે સ્વીકારેલ દાવો ₹ 50,000 હોવાથી વધારાની દાવાની રકમ ₹ 10,000 પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારેલ છે. (2) રોકાણોમાં ઘટાડો ₹ 15,000 જ્યારે રોકાણ અનામત ₹ 12,000. તેથી વધારાનું નુકસાન ₹ 3000 પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે ઉધારેલ છે.

ઉદાહરણ 25 : ભવ્ય અને દીપ 5:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું.

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	20,000	બેન્ક	40,000
લેણદારો	80,000	દેવાદારો	60,000
કારીગર વળતર અનામત	40,000	સ્ટોક	40,000
મૂડી ખાતાં : ભવ્ય	1,00,000	મકાન	3,00,000
દીપ	1,30,000	રોકાણો	70,000
ચાલુ ખાતાં : ભવ્ય	80,000		
દીપ	60,000		
	5,10,000		5,10,000

તા. 1-4-2017ના રોજથી વેદાંગને ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) વેદાંગ ₹ 50,000નું તેનું અંગત ફર્નિચર પેઢીમાં લાવશે.
  - (2) લેણદારોમાં ₹ 40,000 વેદાંગને ચૂકવવાના છે જે તેના મૂડી ખાતે લઈ જવા.
  - (3) વેદાંગનો ભવિષ્યના નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ રહેશે.
  - (4) વેદાંગ પાઘડી પેટે ₹ 30,000 રોકડમાં લાવશે.
  - (5) પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 2,00,000 કરવામાં આવશે.
  - (6) ઉધાર ખરીદીના ₹ 10,000 લેણદારો ખાતે અને ખરીદ ખાતે નોંધવાના બાકી છે. આખરસ્ટોકમાં આ માલનો સમાવેશ થયેલ છે.
  - (7) ₹ 30,000ના સ્ટોકની બજારકિંમત ₹ 24,000 છે.
  - (8) કારીગર વળતર અનામત પેટે જવાબદારી ₹ 24,000 છે.
  - (9) રોકાણો પર મળવાનું બાકી વ્યાજ ₹ 16,000 નોંધવાનું બાકી છે.
- પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

તા. 1-4-2017ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
ભવ્ય	1,00,000	ફર્નિચર	50,000
દીપ	1,30,000	સ્ટોક	34,000
વેદાંગ	90,000	દેવાદારો	60,000
		મકાન	3,00,000
ચાલુ ખાતાં :		વેદાંગના ચાલુ ખાતે	10,000
ભવ્ય	1,15,000	રોકાણો	70,000
દીપ	81,000	રોકાણો પર મળવાનું બાકી વ્યાજ	16,000
પ્રોવિડન્ટ ફંડ		બેન્ક (₹ 40,000 + ₹ 30,000)	70,000
કારીગર વળતર અનામત			
લેણદારો (₹ 80,000 – ₹ 40,000			
વેદાંગના મૂડી ખાતે + 10,000 નહિ નોંધેલ)	50,000		
	6,10,000		6,10,000

સમજૂતી : (1)

પુનઃમૂલ્યાંકનનું ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
સ્ટોક ખાતે	6000	રોકાણો પર મળવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	16,000
લેણદારો ખાતે	10,000		
	16,000		16,000

(2) :

મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	ભવ્ય (₹)	દીપ (₹)	વેદાંગ(₹)	વિગત	ભવ્ય (₹)	દીપ (₹)	વેદાંગ(₹)
બા. આ. લઈ ગયા	1,00,000	1,30,000	90,000	બાકી આગળ લાવ્યા	1,00,000	1,30,000	—
				ફર્નિચર ખાતે	—	—	50,000
				લેણદારો ખાતે	—	—	40,000
	1,00,000	1,30,000	90,000		1,00,000	1,30,000	90,000

(3) :

ચાલુ ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	ભવ્ય (₹)	દીપ (₹)	વેદાંગ(₹)	વિગત	ભવ્ય (₹)	દીપ (₹)	વેદાંગ(₹)
ભવ્યના ચાલુ ખાતે				બાકી આગળ લાવ્યા	80,000	60,000	—
(પાઘડી)	—	—	6250	પાઘડીના પ્રીમિ. ખાતે			
દીપના ચાલુ ખાતે				(પાઘડી)	18,750	11,250	—
(પાઘડી)	—	—	3750	વેદાંગના ચાલુ ખાતે			
બા. આ. લઈ ગયા	1,15,000	81,000	—	(પાઘડી)	6250	3750	—
				કારીગર વળતર			
				અનામત ખાતે	10,000	6000	—
				બા.આ.લઈ ગયા	—	—	10,000
	1,15,000	81,000	10,000		1,15,000	81,000	10,000

સમજૂતી : ભવ્ય અને દીપનું જૂનું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 5:3. વેદાંગને $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે દાખલ કરે છે. અન્ય વિગતો આપેલ ન હોવાથી ભવ્ય અને દીપનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 5:3 જ રહેશે અને તેમનું ત્યાગનું પ્રમાણ પણ 5:3 જ રહેશે. તેથી પાઘડી જૂના ભાગીદારો વચ્ચે 5:3નાં પ્રમાણમાં વહેંચાશે.

ઉદાહરણ 26 : શિયા અને જાનકી 1:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 1-4-2017થી તેઓએ ચાંદનીને $\frac{1}{6}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરી. ચાંદની મૂડી તરીકે ₹ 25,000 રોકડમાં લાવશે. પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાની ખોટ, પાઘડી અને અનામતોના હવાલા બાદ શિયા અને જાનકીની મૂડી અનુક્રમે ₹ 60,000 અને ₹ 70,000 હતી. ભાગીદારોએ નક્કી કર્યું કે નવા ભાગીદારની મૂડીને પાયા તરીકે લઈને નવી પેઢીમાં શિયા અને જાનકીની મૂડી નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવી. આ માટે તફાવતની રકમ રોકડ ખાતે લઈ જવી. નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:2:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું. ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં તૈયાર કરો.

જવાબ :

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	શિયા (₹)	જાનકી (₹)	ચાંદની(₹)	વિગત	શિયા (₹)	જાનકી (₹)	ચાંદની(₹)
રોકડ ખાતે (તફાવત)	—	20,000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	60,000	70,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	75,000	50,000	25,000	રોકડ ખાતે	—	—	25,000
				રોકડ ખાતે (તફાવત)	15,000	—	—
	75,000	70,000	25,000		75,000	70,000	25,000

સમજૂતી : શિયા, જાનકી અને ચાંદનીનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:2:1

ચાંદનીની મૂડીને પાયા તરીકે લેતાં નવી પેઢીની કુલ મૂડી

$$\frac{1}{6} : ₹ 25,000$$

$$1 : (?)$$

$$= ₹ 25,000 \times 6$$

$$= ₹ 1,50,000$$

$$\text{નવી પેઢીમાં રાખવાની શિયાની મૂડી} = 1,50,000 \times \frac{3}{6} = ₹ 75,000$$

$$\text{નવી પેઢીમાં રાખવાની જાનકીની મૂડી} = 1,50,000 \times \frac{2}{6} = ₹ 50,000$$

ઉદાહરણ 27 : પંડિત અને પંડ્યા 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પાઘડી	30,000
પંડિત	1,30,000	મકાન	2,00,000
પંડ્યા	1,20,000	ફર્નિચર	40,000
મૂડી અનામત	21,000	સ્ટોક	26,000
કારીગર બચત ખાતાં	10,000	દેવાદારો	24,000
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	12,000	રોકડ	80,000
10 %ની લોન	50,000		
લેણદારો	57,000		
	4,00,000		4,00,000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેઓએ પટેલને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોએ દાખલ કર્યો :

- (1) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:5:1 રાખવું.
- (2) પટેલ મૂડી તરીકે ₹ 50,000 રોકડમાં લાવશે.
- (3) લોન પર છેલ્લા વર્ષનું વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી છે.
- (4) પંડ્યાના અંગત ખર્ચના ચૂકવેલ ₹ 8000, નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારેલ છે.
- (5) પુનર્ગઠનના ખર્ચા ₹ 12,000 પંડિતે ચૂકવેલ છે.
- (6) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 2,70,000 આંકવામાં આવ્યું.
- (7) પટેલની મૂડીને પાયા તરીકે રાખી પંડિત અને પંડ્યાની મૂડી નવી પેઢીમાં નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવી અને જરૂરી હવાલા ચાલુ ખાતામાં નાખવા.
જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

ઉધાર

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
લોન પર ચૂકવવાના બાકી વ્યાજ ખાતે	5000	પંડ્યાના મૂડી ખાતે	8000
પંડિતના મૂડી ખાતે	12,000	જૂના ભગીદારોના મૂડી ખાતે (ખોટ)	
		પંડિત	6000
		પંડ્યા	3000
	17,000		17,000

ઉધાર

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

જમા

વિગત	પંડિત (₹)	પંડ્યા (₹)	પટેલ (₹)	વિગત	પંડિત (₹)	પંડ્યા (₹)	પટેલ (₹)
પાઘડી ખાતે	20,000	10,000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,30,000	1,20,000	—
પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	—	8000	—	મૂડી અનામત ખાતે	14,000	7000	—
પંડિતના મૂડી ખાતે	—	60,000	—	રોકડ ખાતે	—	—	50,000
પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	6000	3000	—	પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	12,000	—	—
પંડિતના ચાલુ ખાતે	70,000	—	—	પટેલના ચાલુ ખાતે	30,000	—	—
બાકી આગળ લઈ				પંડ્યાના મૂડી ખાતે	60,000	—	—
ગયા	1,50,000	2,50,000	50,000	ચાલુ ખાતે		2,04,000	
	2,46,000	3,31,000	50,000		2,46,000	3,31,000	50,000

ઉધાર

રોકડ ખાતું

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	80,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	1,30,000
પટેલના મૂડી ખાતે	50,000		
	1,30,000		1,30,000

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		મકાન	2,00,000
પંડિત	1,50,000	ફર્નિચર	40,000
પંડ્યા	2,50,000	સ્ટોક	26,000
પટેલ	50,000	દેવાદારો	24,000
	4,50,000	રોકડ	1,30,000
કારીગર બચત ખાતાં	10,000	પંડ્યાનું ચાલુ ખાતું	2,04,000
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	12,000	પટેલનું ચાલુ ખાતું	30,000
10 %ની લોન	50,000		
લેણદારો	57,000		
લોન પર ચૂકવવાનું બાકી વ્યાજ	5000		
પંડિતનું ચાલુ ખાતું	70,000		
	6,54,000		6,54,000

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

પંડિત અને પંડ્યાનું જૂનું પ્રમાણ 2:1

પંડિત, પંડ્યા અને પટેલનું નવું પ્રમાણ 3:5:1

ત્યાગ = જૂનો ભાગ - નવો ભાગ

$$\text{પંડિતનો ત્યાગ} = \frac{2}{3} - \frac{3}{9} = \frac{6-3}{9} = \frac{3}{9}$$

$$\text{પંડ્યાનો ત્યાગ} = \frac{1}{3} - \frac{5}{9} = \frac{3-5}{9} = -\frac{2}{9} \text{ (લાભ)}$$

(2) : પાઘડીની નોંધ : પંડ્યાને લાભ થતો હોવાથી પંડ્યા પણ પંડિતને પાઘડી આપશે.

$$\text{પંડ્યાએ આપવાની પાઘડી} = 2,70,000 \times \frac{2}{9} = ₹ 60,000$$

$$\text{પટેલને આપવાની પાઘડી} = 2,70,000 \times \frac{1}{9} = ₹ 30,000$$

$$\text{પંડિતને મળવાપાત્ર પાઘડી} = 2,70,000 \times \frac{3}{9} = ₹ 90,000$$

પટેલ રોકડમાં પાઘડી લાવતો નથી.

આમનોંધ :

પટેલના ચાલુ ખાતે...ઉ 30,000

પંડ્યાના મૂડી ખાતે...ઉ 60,000

તે પંડિતના મૂડી ખાતે 90,000

નોંધ : પટેલની મૂડી પાયા તરીકે રાખી, બધા ભાગીદારોની મૂડી નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવાની હોવાથી પટેલની પાઘડી તેના ચાલુ ખાતે ઉધારેલ છે.

(3) : ભાગીદારોની મૂડી નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં

$$\text{પટેલની } \frac{1}{9} \text{ ભાગે મૂડી} = 50,000$$

$$\text{પેઢીની કુલ મૂડી 1} = (?)$$

$$= 50,000 \times 9 = ₹ 4,50,000$$

$$\text{પંડિતની નવી પેઢીમાં મૂડી} = 4,50,000 \times \frac{3}{9} = ₹ 1,50,000$$

$$\text{પંડ્યાની નવી પેઢીમાં મૂડી} = 4,50,000 \times \frac{5}{9} = ₹ 2,50,000$$

ઉદાહરણ 28 : A અને B 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :			
A	80,000	પ્લાન્ટ-ચંત્રો	80,000
B	40,000	મકાન	50,000
અનામત ભંડોળ		સ્ટોક	17,000
લેણદારો		દેવાદારો	50,000
દેવીહૂડી		— ધાલખાધ અનામત	4000
		રોકડ-બેન્ક	
			33,000
	2,26,000		2,26,000

Cને તા. 1-4-2016થી નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) A તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{12}$ ભાગ અને B તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{6}$ ભાગ Cને આપશે.
  - (2) C તેના ભાગે પ્રમાણસર મૂડી લાવશે.
  - (3) C તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,80,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (4) કાયમી મિલકતો 10 % ઘસારાને પાત્ર છે.
  - (5) બધા જ દેવાદારો સધ્ધર છે.
  - (6) વીમા-પ્રીમિયમના ₹ 3000 આવતા વર્ષે આગળ લઈ જવાના છે.
- જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

પુન:મૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
પ્લાન્ટ-યંત્રો ખાતે	8000	ઘાલખાધ અનામત ખાતે	4000
મકાન ખાતે	5000	અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રીમિયમ ખાતે	3000
		જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (ખોટ)	
		A	4000
		B	2000
	13,000		6000
			13,000

ભાગીદારો મૂડીનાં ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	A (₹)	B (₹)	C (₹)	વિગત	A (₹)	B (₹)	C (₹)
પુન:મૂલ્યાંકન ખાતે	4000	2000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	80,000	40,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	1,05,000	75,000	60,000	અનામત ભંડોળ ખાતે	14,000	7000	—
				પાઘડીના પ્રીમિ. ખાતે	15,000	30,000	—
				રોકડ ખાતે	—	—	60,000
	1,09,000	77,000	60,000		1,09,000	77,000	60,000

રોકડ ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	33,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	1,38,000
Cના મૂડી ખાતે	60,000		
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	45,000		
	1,38,000		1,38,000

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પ્લાન્ટ	72,000
A	1,05,000	મકાન	45,000
B	75,000	સ્ટોક	17,000
C	60,000	દેવાદારો	50,000
લેણદારો		રોકડ	1,38,000
દેવીહૂડી		અગાઉથી ચૂકવેલ વીમા પ્રીમિયમ ખર્ચ	3000
	3,25,000		3,25,000

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

A અને Bનું જૂનું પ્રમાણ 2:1

$$Aનો ત્યાગ = \frac{1}{12}$$

$$Bનો ત્યાગ = \frac{1}{6} = \frac{2}{12}$$

$$\therefore \text{ત્યાગનું પ્રમાણ} = 1:2$$

(2) : પાઘડી :

$$Cનો ભાગ = Aનો ત્યાગ + Bનો ત્યાગ$$

$$= \frac{1}{12} + \frac{2}{12} = \frac{3}{12} = \frac{1}{4}$$

$$Cએ લાવેલ પાઘડી = \frac{1}{4} \times 1,80,000$$

$$= ₹ 45,000$$

Cએ લાવેલ પાઘડી ₹ 45,000, A અને B વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણ 1:2માં વહેંચાશે.

(3) : Cની મૂડી

$$\text{નવી પેઢીમાં Aની મૂડી} \quad ₹ 1,05,000$$

$$\text{નવી પેઢીમાં Bની મૂડી} \quad ₹ 75,000$$

$$A \text{ અને } Bની કુલ મૂડી \quad ₹ 1,80,000$$

$$Cનો નફામાં ભાગ = \frac{1}{4}$$

$$A \text{ અને } Bનો સંયુક્ત ભાગ = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4}$$

$$A \text{ અને } Bનો સંયુક્ત ભાગ \quad \frac{3}{4} = \text{મૂડી } ₹ 1,80,000$$

$$Cનો ભાગ \quad \frac{1}{4} = (?)$$

$$= 1,80,000 \times \frac{1}{4} \times \frac{4}{3}$$

$$= 60,000$$

ઉદાહરણ 29 : ચાંદની અને નિહાર 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચે છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું.

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
લેણદારો	64,000	બેન્ક	56,000
સામાન્ય અનામત	12,000	દેવાદારો	80,000
રોકાણ વધઘટ અનામત	6000	— શકમંદ લેણાં જોગવાઈ	4000
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	45,000	રોકાણો	90,000
મૂડી ખાતાં : ચાંદની	1,00,000	મકાન	60,000
નિહાર	80,000	યંત્રો	25,000
	1,80,000		
	3,07,000		3,07,000

પાયલને તા. 1-4-2016થી નીચેની શરતોએ નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરી :

- (1) પાયલ પાઘડીના ₹ 20,000 રોકડમાં લાવશે.
  - (2) શકમંદ લેણાં જોગવાઈ જરૂરી નથી.
  - (3) યંત્રોની કિંમતમાં 10 % ઘટાડો કરવો.
  - (4) મકાનની બજારકિંમત ₹ 1,00,000 છે.
  - (5) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 98,500 છે.
  - (6) પાયલ મૂડી તરીકે ચાંદની અને નિહારની નવી પેઢીમાં કુલ મૂડીના 20 % જેટલી મૂડી લાવશે.
  - (7) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:2:1 રાખવું.
  - (8) ચાંદની અને નિહાર તેમની કુલ મૂડી તેમના સંબંધિત નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખશે.
- જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
યંત્રો ખાતે	2500	શકમંદ લેણાં જોગવાઈ ખાતે	4000
જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (નફો)		મકાન ખાતે	40,000
ચાંદની	30,000	રોકાણો ખાતે	8500
નિહાર	20,000		
	50,000		
	52,500		52,500

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	ચાંદની (₹)	નિહાર (₹)	પાયલ (₹)	વિગત	ચાંદની (₹)	નિહાર (₹)	પાયલ (₹)
બેન્ક ખાતે	26,800	—	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,00,000	80,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	1,34,000	1,34,000	53,600	સામાન્ય અના. ખાતે	7200	4800	—
				રોકાણ વધઘટ			
				અનામત ખાતે	3600	2400	—
				પાઘડીના પ્રીમિ.ખાતે	20,000	—	—
				પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	30,000	20,000	—
				બેન્ક ખાતે	—	26,800	53,600
	1,60,800	1,34,000	53,600		1,60,800	1,34,000	53,600

રોકડ / બેન્ક ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	56,000	ચાંદનીના મૂડી ખાતે	26,800
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	20,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	1,29,600
પાયલના મૂડી ખાતે	53,600		
નિહારના મૂડી ખાતે	26,800		
	1,56,400		1,56,400

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાર્કુ સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		બેન્ક	1,29,600
ચાંદની 1,34,000		દેવાદારો	80,000
નિહાર 1,34,000		રોકાણો	98,500
પાયલ 53,600	3,21,600	મકાન	1,00,000
લેણદારો	64,000	યંત્રો	22,500
કારીગર નફા ભાગ ભંડોળ	45,000		
	4,30,600		4,30,600

સમજૂતી (1) : ત્યાગનું પ્રમાણ :

ચાંદની અને નિહારનું જૂનું પ્રમાણ = 3:2

ચાંદની, નિહાર અને પાયલનું નવું પ્રમાણ = 2:2:1

ત્યાગ = જૂનો ભાગ — નવો ભાગ

ચાંદનીનો ત્યાગ = $\frac{3}{5} - \frac{2}{5} = \frac{1}{5}$; નિહારનો ત્યાગ = $\frac{2}{5} - \frac{2}{5} = 0$

(2) : ચાંદની, નિહાર અને પાયલની મૂડી :

વિગત	ચાંદની	નિહાર
શરૂની બાકી	1,00,000	80,000
સામાન્ય અનામત	7200	4800
રોકાણ વધઘટ અનામત	3600	2400
પાઘડીનું પ્રીમિયમ	20,000	
પુનઃમૂલ્યાંકનનો નફો	30,000	20,000
	1,60,800	1,07,200

પાયલ, ચાંદની અને નિહારની કુલ મૂડીના 20 % જેટલી મૂડી લાવે છે.

ચાંદનીની મૂડી = 1,60,800

નિહારની મૂડી = 1,07,200

ચાંદની અને નિહારની કુલ મૂડી = 2,68,000

∴ પાયલની મૂડી = $2,68,000 \times \frac{20}{100} = ₹ 53,600$

ચાંદની અને નિહાર તેમની કુલ મૂડી તેમના નવા સંબંધિત નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખશે.

ચાંદની અને નિહાર તેમની કુલ મૂડી ₹ 2,68,000 તેમના સંબંધિત નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખશે. જે 2:2 એટલે 1:1 છે.

∴ ચાંદનીની મૂડી = $2,68,000 \times \frac{1}{2} = ₹ 1,34,000$

નિહારની મૂડી = $2,68,000 \times \frac{1}{2} = ₹ 1,34,000$

નોંધ : પાઘડીનું પ્રીમિયમ ફક્ત ચાંદનીને મળશે.

ઉદાહરણ 30 : શિવાની અને નીરજ એક પેઢીના 1:2ના પ્રમાણમાં નફા-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
શિવાની	1,00,000	પાઘડી	27,000
નીરજ	1,50,000	જમીન-મકાન	1,50,000
	2,50,000	યંત્રો	50,000
નફા-નુકસાન ખાતું	9000	સ્ટોક	20,000
સામાન્ય અનામત	15,000	દેવાદારો	30,000
લેણદારો	25,000	લેણીકૂડી	10,000
ઘાલખાધ અનામત	8000	રોકડ	20,000
	3,07,000		3,07,000

ઉપરની તારીખે તેઓએ વિજયને નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. અન્ય બાબતો નીચે મુજબ નક્કી કરવામાં આવી :

(1) દેવાદારો પર ઘાલખાધ અનામત ₹ 5000 રાખવી.

(2) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 36,000 કરવામાં આવ્યું.

- (3) જમીન-મકાનની કિંમતમાં 10 % વધારો કરવો.
- (4) યંત્રોની ચોપડે કિંમત તેની બજારકિંમત કરતાં 25 % વધુ છે.
- (5) સ્ટોકની કિંમત 10 % ઘટાડવી.
- (6) વિજય નવી પેઢીની ચોખ્ખી મિલકતની 50 % રકમ મૂડી પેટે અને પોતાના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે.
- (7) શિવાની તેના નફાના ભાગના $\frac{1}{3}$ ભાગ જ્યારે નીરજ તેના નફાના ભાગમાંથી $\frac{1}{3}$ ભાગ વિજયને આપશે. જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

જવાબ :

પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
યંત્રો ખાતે	10,000	ઘાલખાધ અનામત ખાતે	3000
સ્ટોક ખાતે	2000	જમીન-મકાન ખાતે	15,000
જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે (નફો)			
શિવાની	2000		
નીરજ	4000		
	6000		
	18,000		18,000

ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં

ઉધાર

જમા

વિગત	શિવાની (₹)	નીરજ (₹)	વિજય (₹)	વિગત	શિવાની (₹)	નીરજ (₹)	વિજય (₹)
પાઘડી ખાતે	9000	18,000	—	બાકી આગળ લાવ્યા	1,00,000	1,50,000	—
બા. આ. લઈ ગયા	1,05,000	1,64,000	2,69,000	નફા-નુકસાન ખાતે	3000	6000	—
				સામાન્ય અના. ખાતે	5000	10,000	—
				પાઘડીના પ્રીમિ.ખાતે	4000	12,000	—
				પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે	2000	4000	—
				રોકડ ખાતે	—	—	2,69,000
	1,14,000	1,82,000	2,69,000		1,14,000	1,82,000	2,69,000

રોકડ ખાતું

ઉધાર

જમા

વિગત	રકમ (₹)	વિગત	રકમ (₹)
બાકી આગળ લાવ્યા	20,000	બાકી આગળ લઈ ગયા	3,05,000
પાઘડીના પ્રીમિયમ ખાતે	16,000		
વિજયના મૂડી ખાતે	2,69,000		
	3,05,000		3,05,000

તા. 1-4-2016ના રોજનું પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :		જમીન-મકાન	1,65,000
શિવાની 1,05,000		યંત્રો	40,000
નીરજ 1,64,000		સ્ટોક	18,000
વિજય 2,69,000	5,38,000	લેણીહૂંડી	10,000
લેણદારો	25,000	દેવાદારો	30,000
ઘાલખાધ અનામત	5000	રોકડ	3,05,000
	5,68,000		5,68,000

સમજૂતી (1) ત્યાગનું પ્રમાણ :

શિવાની અને નીરજનું જૂનું પ્રમાણ = 1:2

શિવાની તેના નફાના ભાગનો $\frac{1}{3}$ ભાગ ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{શિવાનીનો ત્યાગ} = \frac{1}{3} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{9}$$

નીરજ તેના નફાના ભાગમાંથી $\frac{1}{3}$ ભાગ ત્યાગ કરે છે.

$$\therefore \text{નીરજનો ત્યાગ} = \frac{1}{3}$$

$$\therefore \text{ત્યાગનું પ્રમાણ} = \frac{1}{9} : \frac{1}{3} = 1:3$$

(2) પાઘડીની વહેંચણી :

વિજયનો ભાગ = શિવાનીનો ત્યાગ + નીરજનો ત્યાગ

$$= \frac{1}{9} + \frac{1}{3}$$

$$= \frac{1+3}{9}$$

$$= \frac{4}{9}$$

$$\text{વિજયના ભાગની પાઘડી} = 36,000 \times \frac{4}{9} = 16,000$$

વિજયના ભાગની પાઘડી શિવાની અને નીરજ વચ્ચે તેમના ત્યાગના પ્રમાણ 1:3માં વહેંચાશે.

(3) યંત્રોની ચોપડે કિંમત ₹ 50,000 છે, જે તેની બજારકિંમત કરતાં 25 % વધુ છે, એટલે કે જો યંત્રની બજારકિંમત ₹ 100 હોય તો તેની ચોપડે કિંમત 125 હોય. યંત્રની બજારકિંમત નીચે મુજબ શોધાશે.

ચોપડે કિંમત	બજારકિંમત
125	100
50,000	(?)

$$= 100 \times \frac{50,000}{125} = ₹ 40,000$$

(4) વિજયે લાવવાની મૂડી

વિજય નવી પેઢીની ચોખ્ખી મિલકતના 50 % રકમ મૂડી તરીકે લાવશે.

ચોખ્ખી મિલકત = કુલ મિલકતો - દેવાં

કુલ મિલકતો - દેવાંનો તફાવત કુલ મૂડી થાય.

- ∴ વિજય નવી પેઢીની કુલ મૂડીના 50 % રકમ મૂડી તરીકે લાવશે.
નવી પેઢીમાં શિવાનીની મૂડી	₹ 1,05,000
નવી પેઢીમાં નીરજની મૂડી	₹ 1,64,000
નવી પેઢીમાં શિવાની અને નીરજની કુલ મૂડી =	₹ 2,69,000
- નવી પેઢીમાં વિજયની મૂડી 50 % છે.
- ∴ બાકીની 50 % મૂડી શિવાની અને નીરજની હોય.
- ∴ 50 % મૂડી = ₹ 2,69,000 શિવાની અને નીરજની મૂડી
તો વિજયની 50 % મૂડી = (?)
= ₹ 2,69,000

સ્વાધ્યાય

1. દરેક પ્રશ્ન માટે યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો :

- (1) ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે સામાન્ય અનામત અને નફા-નુકસાન ખાતાની જમા બાકી ..... ખાતે લઈ જવામાં આવે છે.
  - (અ) પ્રવેશ પામનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે
  - (બ) નવા ભાગીદાર સહિત બધા જ ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે
  - (ક) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે
  - (ડ) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતે
- (2) ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે પેઢીના પાકા સરવૈયામાં દર્શાવેલ પાઘડીની નોંધ ..... થાય છે.
  - (અ) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં ઉધાર, પાઘડી ખાતે જમા
  - (બ) નવા ભાગીદાર સહિત બધા ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં જમા
  - (ક) પ્રવેશ પામનાર ભાગીદારના મૂડી ખાતે જમા, પાઘડી ખાતે ઉધાર
  - (ડ) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં જમા, પાઘડી ખાતે ઉધાર
- (3) નવા ભાગીદારે લાવેલ પાઘડીનું પ્રીમિયમ ..... બાજુ લઈ જવામાં આવે છે.
  - (અ) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં ઉધાર
  - (બ) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે જૂના નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં જમા
  - (ક) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં ઉધાર
  - (ડ) જૂના ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતે તેમના ત્યાગના પ્રમાણમાં જમા
- (4) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું ..... પ્રકારનું ખાતું છે.
  - (અ) વ્યક્તિ
  - (બ) ઉપજ-ખર્ચ
  - (ક) માલ-મિલકત નિકાલ
  - (ડ) કામચલાઉ
- (5) નવો ભાગીદાર તેના ભાગની પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવે ત્યારે ..... ખાતું જમા કરવામાં આવે છે.
  - (અ) રોકડ
  - (બ) પાઘડીના પ્રીમિયમ
  - (ક) પાઘડી
  - (ડ) તેનું મૂડી ખાતું
- (6) હિસાબી ધોરણ 26 મુજબ ..... પાઘડી ચોપડે દર્શાવી શકાય નહિ.
  - (અ) પાઘડી માટે ખરેખર અવેજ આપેલ હોય તેવી
  - (બ) સ્વ-મૂલ્યાંકન દ્વારા આંકવામાં આવેલ
  - (ક) (અ) અને (બ) બંને
  - (ડ) (અ) અને (બ) બેમાંથી એક પણ નહિ

- (7) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાને ..... ખાતું પણ કહે છે.
 (અ) નફા-નુકસાન ખાતું (બ) નફા-નુકસાન હવાલા ખાતું
 (ક) નફા-નુકસાન ફાળવણી ખાતું (ડ) નફા-નુકસાન ઉપલક ખાતું
- (8) જ્યારે ફક્ત નફા-નુકસાનનું જૂનું પ્રમાણ જ આપેલ હોય ત્યારે જૂના ભાગીદારોનું ત્યાગનું પ્રમાણ = ...
 (અ) સરખા હિસ્સે (બ) જૂનું પ્રમાણ
 (ક) જૂનો ભાગ - નવો ભાગ (ડ) શોધી શકાય નહિ
- (9) જૂના ભાગીદારે પણ તેના ભાગની પાઘડી ..... સંજોગોમાં અન્ય જૂના ભાગીદારને આપવી પડે છે.
 (અ) તેની મૂડી ઓછી હોય ત્યારે
 (બ) નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં તેનો ભાગ, જૂના ભાગ કરતાં વધારે હોય ત્યારે
 (ક) નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં તેનો ભાગ, જૂના ભાગ કરતાં ઓછો હોય ત્યારે
 (ડ) નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં તેનો ભાગ નવા ભાગ જેટલો હોય ત્યારે
- (10) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાનો નફો કે ખોટ ..... ખાતે ..... પ્રમાણમાં લઈ જવામાં આવે છે.
 (અ) જૂના ભાગીદારો, સરખા હિસ્સે (બ) બધા ભાગીદારો, નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં
 (ક) જૂના ભાગીદારો, ત્યાગના પ્રમાણમાં (ડ) જૂના ભાગીદારો, જૂના પ્રમાણમાં

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો :

- (1) નવા ભાગીદારને પેઢીમાં કેવી રીતે પ્રવેશ મળે છે ?
- (2) નવા ભાગીદારને ક્યા હેતુસર પેઢીમાં દાખલ કરવામાં આવે છે ?
- (3) નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે જરૂરી હિસાબી હવાલાઓ જણાવો.
- (4) નવા ભાગીદારને મળતા હકો જણાવો.
- (5) નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે મિલકતો અને દેવાંનું પુનઃમૂલ્યાંકન શા માટે કરવામાં આવે છે ?
- (6) નવા ભાગીદારે શા માટે તેના ભાગની પાઘડી આપવી જરૂરી છે ?
- (7) ત્યાગનું પ્રમાણ એટલે શું ? તે કેવી રીતે શોધવામાં આવે છે ?
- (8) નવા ભાગીદારના પ્રવેશ વખતે પેઢીના ચોપડે દર્શાવેલ અનામતો અને એકઠા થયેલ નફા કે ખોટની બાકીની હિસાબી અસર કારણ સહિત સમજાવો.
- (9) પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું ક્યારે ઉધાર અને ક્યારે જમા કરવામાં આવે છે ?
- (10) પાઘડી અંગે હિસાબી ધોરણ 26માં આપેલ જોગવાઈ જણાવો.

3. નવા નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ અને ત્યાગના પ્રમાણની ગણતરી કરો :

- (1) A અને B 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ Cને નફામાં $\frac{1}{4}$ ભાગ આપવાની શરતે દાખલ કર્યો.
- (2) A અને B એક પેઢીમાં $\frac{4}{5}$ અને $\frac{2}{10}$ ભાગે નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેમણે Cને નફામાં 20 % ભાગ આપવાની શરતે દાખલ કર્યો.
- (3) A અને B એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓએ Cને $\frac{1}{6}$ ભાગ આપવાની શરતે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. Cના પ્રવેશ બાદ A અને Bનું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:3 રહેશે.
- (4) A અને B 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓએ Cને નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગથી નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. C તેના ભાગ પૈકી $\frac{1}{10}$ ભાગ A પાસેથી અને $\frac{1}{10}$ ભાગ B પાસેથી મેળવશે.

- (5) A, B અને C 5:3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. Dને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કર્યો. A તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{20}$ ભાગ અને B તેના ભાગમાંથી $\frac{3}{40}$ ભાગ Dની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (6) A અને B 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તેઓ Cને $\frac{1}{10}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. જે C A અને B પાસેથી સરખે હિસ્સે મેળવશે.
- (7) A, B અને C 20 %, 40 % અને 40 % ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Dને નફામાં $\frac{1}{8}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. D તેનો ભાગ B અને C પાસેથી 3:2ના પ્રમાણમાં મેળવશે.
- (8) A અને B એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તેઓ Cને નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. C તેના ભાગ પૈકી $\frac{1}{15}$ ભાગ A પાસેથી અને બાકીનો ભાગ B પાસેથી મેળવશે.
- (9) A, B અને C 4:3:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ Dને $\frac{1}{20}$ ભાગે નફામાં ભાગ આપવાની શરતે દાખલ કરે છે. D તેના ભાગ પૈકી $\frac{1}{40}$ ભાગ A પાસેથી અને બાકીનો ભાગ B અને C પાસેથી સરખે હિસ્સે મેળવશે.
- (10) A અને B 3:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Cને તેઓએ નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. A તેના ભાગનો $\frac{1}{3}$ ભાગ અને B તેના ભાગનો $\frac{1}{4}$ ભાગ Cની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (11) A અને B 5:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Cને તેઓ નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. A તેના ભાગના 30 % અને B તેના ભાગના 20 % Cની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (12) X અને Y 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચે છે. તેઓ Zને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. X તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{15}$ ભાગ જ્યારે Y તેના ભાગનો $\frac{1}{5}$ ભાગ Zની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (13) X, Y અને Z 2:3:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ Wને $\frac{1}{6}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. Z તેનો ભાગ ભવિષ્યમાં પણ જાળવી રાખશે.
- (14) X અને Y 5:4ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચે છે. તેમણે Zને નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. ત્રણેય ભાગીદારો ભવિષ્યમાં નફો-નુકસાન સરખે હિસ્સે વહેંચશે. (ફક્ત ત્યાગનું પ્રમાણ શોધો.)
- (15) X, Y અને Z 3:2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચે છે. તેઓ Wને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. તેઓનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 4:3:2:3 રાખવાનું નક્કી કર્યું. (ફક્ત ત્યાગનું પ્રમાણ શોધો.)

4. નીચેના વ્યવહારો અંગે જરૂરી આમનોંધ લખો :

- (1) A અને B 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Cને $\frac{1}{5}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. C મૂડી તરીકે ₹ 80,000 રોકડમાં લાવે છે. C તેના ભાગની પ્રમાણસર પાઘડી A અને Bને અંગત રીતે આપે છે. Cના પ્રવેશ પહેલાં A અને Bના ચોપડે પાઘડી ખાતું ₹ 25,000ની બાકી દર્શાવે છે.
- (2) A અને B એક પેઢીના ભાગીદારો છે. Cને $\frac{1}{4}$ ભાગે પેઢીમાં દાખલ કર્યો. C મૂડી પેટે ₹ 80,000 અને તેના ભાગની પ્રમાણસર પાઘડી રોકડમાં લાવે છે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,00,000થી કરવામાં આવ્યું.
- (3) A અને B 2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ Cને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. C તેના ભાગની પાઘડી અને મૂડી પેટે અનુક્રમે ₹ 40,000 અને ₹ 60,000 રોકડા લાવે છે. Cના પ્રવેશ વખતે A અને Bના પાકા સરવૈયામાં પાઘડી ₹ 30,000થી દર્શાવેલ છે. ત્રણેય ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:5:2 નક્કી કરવામાં આવ્યું.

- (4) P, Q અને R 3:2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ મૂડી ખાતાં સ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી રાખે છે. તેઓ Sને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. S મૂડી અને પાઘડી પેટે રોકડ ₹ 50,000, ફર્નિચર ₹ 40,000 અને મોટરકાર ₹ 60,000 પેઢીમાં લાવે છે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 2,40,000 કરવામાં આવ્યું. Sના પ્રવેશ વખતે જૂની પેઢીના ચોપડે પાઘડી ખાતું ₹ 90,000 બાકી દર્શાવતું હતું. બધા ભાગીદારો ભવિષ્યમાં 4:3:2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચશે. જૂના ભાગીદારો તેમને મળેલ પાઘડી પૈકી 50 % પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જશે.
- (5) X અને Y 1:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Zને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. Z મૂડી પેટે ₹ 65,000 અને પાઘડી તરીકે ₹ 36,000 રોકડ લાવે છે. Zના પ્રવેશ બાદ ત્રણેય ભાગીદારો સરખા હિસ્સે નફો-નુકસાન વહેંચશે.
- (6) M, N અને O 4:3:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ Pને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. P પાઘડી તરીકે ₹ 40,000 રોકડ લાવે છે. Pના પ્રવેશ બાદ નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 1:1:2:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું. જૂની પેઢીના ચોપડે પાઘડી ખાતાની બાકી ₹ 50,000 હતી.
- (7) B અને C એક પેઢીના ભાગીદારો છે. Dને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. D મૂડી પેટે ₹ 50,000 અને પાઘડી પેટે તેના ભાગ ₹ 20,000માંથી ₹ 14,000 રોકડમાં લાવે છે.
- (8) A, B અને C 3:2:4ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ મૂડી ખાતાં સ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી રાખે છે. Dને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. D મૂડી પેટે ₹ 70,000 અને પાઘડી પેટે ₹ 30,000 રોકડમાં લાવે છે. Dના પ્રવેશ વખતે પેઢીનું પાકું સરવૈયું પાઘડી ખાતું ₹ 45,000થી દર્શાવતું હતું. Dના પ્રવેશ વખતે પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,80,000 કરવામાં આવ્યું. A, B, C અને Dનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 1:1:1:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું.
- (9) A અને B 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Cને $\frac{1}{5}$ ભાગે પેઢીમાં નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો. C મૂડી પેટે ₹ 30,000 રોકડમાં લાવે છે, પરંતુ તેના ભાગની પાઘડીના ₹ 10,000 રોકડમાં લાવતો નથી.
- (10) P અને Q સરખે હિસ્સે નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ મૂડી ખાતાં સ્થિર મૂડીની પદ્ધતિથી રાખે છે. તેઓ Rને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. Rના પ્રવેશ વખતે P અને Qનું પાકું સરવૈયું ₹ 70,000 પાઘડી દર્શાવતું હતું. R મૂડી તરીકે ₹ 40,000 રોકડમાં લાવે છે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 1,60,000 કરવામાં આવ્યું. નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 5:2:1 નક્કી કરવામાં આવ્યું.
- (11) G અને Eની મૂડી અનુક્રમે ₹ 80,000 અને ₹ 60,000 છે. તેઓ Bને $\frac{1}{4}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. B મૂડી તરીકે ₹ 50,000 લાવે છે. પાઘડીની ગણતરી કરી જરૂરી આમનોંધ લખો.
- (12) R, C અને B 3:2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓની મૂડી તા. 1-4-2016ના રોજ અનુક્રમે ₹ 1,00,000, ₹ 60,000 અને ₹ 50,000 છે. આ તારીખે પેઢીના ચોપડે સામાન્ય અનામતની બાકી ₹ 90,000 હતી. તેઓ Pને નવા ભાગીદાર તરીકે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. P મૂડી પેટે ₹ 1,80,000 લાવે છે. બધા ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:1:1:2 નક્કી કરવામાં આવ્યું. પાઘડીની ગણતરી કરી જરૂરી આમનોંધ લખો.

- (13) X અને Y 2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. Zને $\frac{1}{5}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપે છે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 20,000 કરવામાં આવ્યું. X અને Yના પાકા સરવૈયામાં પાઘડીની બાકી ₹ 15,000થી દર્શાવેલ છે. Z મૂડી તરીકે ₹ 50,000 અને તેના ભાગની પાઘડીના 80 % રકમ રોકડમાં લાવે છે. જૂના ભાગીદારોના ખાતે જમા થયેલ પાઘડીની 40 % રકમ જૂના ભાગીદારો રોકડમાં ઉપાડી જાય છે. Zના પ્રવેશ બાદ નવી પેઢીનો પ્રથમ વર્ષનો નફો ₹ 60,000 હતો. જરૂરી આમનોંધ લખો.
5. R અને J 2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓ $\frac{1}{6}$ ભાગે Bને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરે છે. Bના પ્રવેશ વખતે R અને Jના ચોપડે નીચે મુજબની બાકીઓ હતી :
સામાન્ય અનામત ₹ 7000	આકસ્મિક અનામત ₹ 5100
કામદાર વળતર અનામત ₹ 6000	ઘાલખાધ અનામત ₹ 4200
રોકાણ વધઘટ અનામત ₹ 1900	જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ ₹ 3400
નફા-નુકસાન ખાતું (ઉધાર બાકી) ₹ 1600	
- જરૂરી આમનોંધ લખો.
6. K અને R 4:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેઓએ Pને $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. Pના પ્રવેશ વખતે K અને Rના ચોપડે નીચે મુજબની બાકીઓ હતી :
રોકાણ વધઘટ અનામત ₹ 2500	કામદાર વળતર અનામત ₹ 7000
ઘાલખાધ અનામત ₹ 3000	રોકાણો ₹ 20,000
- દેવાદારો ₹ 70,000
- નીચેના સંજોગોમાં જરૂરી આમનોંધ લખો :
- (1) જો રોકાણોની બજારકિંમત નીચે મુજબ હોય,
    - (i) ₹ 19,500
    - (ii) ₹ 22,000
  - (2) જો કામદાર વળતરનો દાવો નીચે મુજબ સ્વીકારવામાં આવે,
    - (i) ₹ 6000
    - (ii) ₹ 8500
  - (3) જો દેવાદારો પર નીચે મુજબ ઘાલખાધ અનામત જરૂરી હોય,
    - (i) ₹ 4000
    - (ii) ₹ 2500
    - (iii) ₹ 2000 ઘાલખાધ માંડી વાળ્યા બાદ ઘાલખાધ અનામત 10 % જરૂરી હોય.
7. A અને B સરખે હિસ્સે નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તેઓ Cને $\frac{1}{4}$ ભાગ આપવાની શરતે પેઢીમાં દાખલ કરે છે. Cના પ્રવેશ વખતે A અને Bના પાકા સરવૈયામાં નીચે મુજબની બાકીઓ હતી :
પેટન્ટ	₹ 30,000	પાઘડી	₹ 20,000
જમીન-મકાન	₹ 1,80,000	યંત્રો	₹ 60,000
સ્ટોક	₹ 35,000	લેણદારો	₹ 40,000
- Cના પ્રવેશ વખતે નક્કી કરવામાં આવ્યું કે,
- (i) પેટન્ટ પૂરેપૂરા માંડી વાળવા.
  - (ii) જમીન-મકાનની કિંમતમાં 20 % વધારો કરવો.
  - (iii) યંત્રોની કિંમત 60 % સુધી ગણવી.
  - (iv) સ્ટોકની કિંમત, પડતર કરતાં ₹ 4000 વધારે આંકવામાં આવેલ હતી.
  - (v) લેણદારોમાંથી ₹ 6000 ચૂકવવા પડશે નહિ.
- જરૂરી આમનોંધ લખી પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું તૈયાર કરો.

8. આભા અને બીના 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
આભા	80,000	પાઘડી	18,000
બીના	60,000	જમીન-મકાન	72,000
	1,40,000	યંત્રો	40,000
સામાન્ય અનામત	18,000	સ્ટોક	36,000
કારીગર વળતર અનામત	4500	દેવાદારો	24,000
રોકાણ અનામત	1500	— ધાલખાધ અનામત	2000
લેણદારો	28,000	રોકાણો	8000
દેવીહૂડી	12,000	રોકડ-બેન્ક	2000
		જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ	6000
	2,04,000		2,04,000

તેઓએ તા. 1-4-2017થી ઋષિલને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોએ દાખલ કર્યો :

- (1) ઋષિલ ₹ 1,00,000 મૂડી તરીકે અને ₹ 24,000 પાઘડી પેટે રોકડા લાવશે.
- (2) જમીન-મકાનની કિંમત ₹ 17,000થી વધારવી.
- (3) યંત્રોની કિંમત ₹ 32,000 સુધી ઘટાડવી.
- (4) દેવાદારો પર 10 % ધાલખાધ અનામત રાખવી.
- (5) નહિ ચૂકવેલ વીજળી બિલ માટે ₹ 1100ની જોગવાઈ કરવી.
- (6) ત્રણેય ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:1:2 રાખવું.

જરૂરી આમનોંધ લખી પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતું, ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં, રોકડ-બેન્ક ખાતું અને પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

9. આસ્થા અને આહના એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
આસ્થા	76,000	પાઘડી	8400
આહના	48,400	જમીન-મકાન	40,000
	1,24,400	યંત્રો	32,000
કામદાર વળતર ભંડોળ	4800	રોકાણો	20,000
રોકાણ વધઘટ ભંડોળ	1600	દેવાદારો	25,200
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	6400	સ્ટોક	14,400
ધાલખાધ અનામત	8000	રોકડ	16,000
લેણદારો	12,000	જાહેરાત ઝુંબેશ ખર્ચ	3200
દેવીહૂડી	6000	નફા-નુકસાન ખાતું	4000
	1,63,200		1,63,200

તા. 1-4-2017થી તેઓએ સોનુને નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરી. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) સોનુ મૂડી તરીકે ₹ 80,000 અને તેના ભાગની પાઘડી પૈકી ₹ 7200 રોકડા લાવશે.
  - (2) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 4:3:3 નક્કી કરવામાં આવ્યું.
  - (3) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 40,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (4) કામદાર વળતરનો દાવો ₹ 3200 મંજૂર કર્યો.
  - (5) રોકાણો ₹ 19,200માં આહના લઈ જશે.
  - (6) રોકાણો પર મળવાનું બાકી વ્યાજ ₹ 2400 નોંધેલ નથી.
  - (7) લેણદારોએ લખેલી દેવીહૂંડી ₹ 2000 સ્વીકારેલ જે ચોપડે નોંધેલ નથી.
  - (8) જમીન-મકાનની ચોપડે કિંમત તેની બજારકિંમત કરતાં 20 % ઓછી છે.
  - (9) ચૂકવેલ વીમા-પ્રીમિયમમાં ₹ 4800 આવતા વર્ષના છે.
- જરૂરી ખાતાં અને પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

10. વિદિત અને વિશાલ 2:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		મકાન	66,000
વિદિત	48,000	યંત્રો	30,000
વિશાલ	60,000	સ્ટોક	18,000
આકસ્મિક અનામત	9000	દેવાદારો	39,600
કામદાર વળતર અનામત	24,000	બેન્ક	8400
રોકાણ અનામત	7200	રોકાણો	18,000
લેણદારો	30,000		
ઘાલખાધ અનામત	1800		
	1,80,000		1,80,000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેઓએ બન્દીને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોથી પ્રવેશ આપ્યો :

- (1) વિદિત તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{4}$ ભાગ અને વિશાલ તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{8}$ ભાગ બન્દીની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
  - (2) બન્દી મૂડી તરીકે ₹ 72,000 અને તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે.
  - (3) પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 32,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (4) વિદિત અને વિશાલ તેમને મળેલ પાઘડી પૈકી 50 % પાઘડી રોકડમાં ઉપાડી જશે.
  - (5) યંત્રો પર 10 % ઘસારો ગણવો.
  - (6) દેવાદારોમાંથી ₹ 3600 ઘાલખાધ તરીકે માંડી વાળવા અને 15 % ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરવી.
  - (7) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 9000 છે, જે ચોપડે લાવવી.
  - (8) કારીગર વળતર પેટે ₹ 30,000નો દાવો સ્વીકારવો.
  - (9) લેણદારોની 10 % રકમ ચૂકવવી પડશે નહિ.
- જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી નવી પેઢીનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

11. પ્રેરણા અને પીયૂષ મૂડીના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તેમની પેઢીનું તા. 31-3-2016નું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
પ્રેરણા	50,000	મકાન	90,000
પીયૂષ	1,50,000	ફર્નિચર	17,500
અનામત ભંડોળ		યંત્રો	1,07,500
લેણદારો		સ્ટોક	17,500
ચૂકવવાના બાકી ખર્ચા		દેવાદારો	30,000
		રોકડ-બેન્ક	8250
		મળવાની બાકી આવક	750
	2,71,500		2,71,500

તા. 31-3-2016ના રોજ પોયણીને નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ આપવાની શરતે પ્રવેશ આપ્યો.

- (1) પોયણી મૂડી પેટે ₹ 62,500 અને તેના ભાગની પાઘડી પેટે ₹ 24,000 રોકડા લાવ્યા. પાઘડીની રકમમાંથી 60 % રકમ જૂના ભાગીદારો તરત જ ઉપાડી જશે.
- (2) સ્ટોક અને યંત્રોની બજારકિંમત અનુક્રમે ₹ 20,000 અને ₹ 1,20,000 છે.
- (3) દેવાદારો પર 10 % ધાલખાધ અનામત અને 2 % વટાવ અનામતની જોગવાઈ કરવી.
- (4) લેણદારોને ₹ 30,000 ચૂકવવા પડશે.
- (5) મકાનની કિંમતમાં 15 % અને ફર્નિચરની કિંમતમાં 20 %નો વધારો કરવો.
- (6) ₹ 460 મજૂરીના ચૂકવવાના બાકી છે, જે ચોપડે નોંધેલ નથી.

ઉપરોક્ત માહિતી પરથી જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી નવું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

12. P અને Q 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજનું તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
P	70,000	જમીન-મકાન	80,000
Q	50,000	દેવાદારો	22,000
પ્રોવિડન્ટ ફંડ		— ધાલખાધ અનામત	2000
લેણદારો			
		સ્ટોક	36,000
		રોકડ	4000
		પાઘડી	20,000
	1,60,000		1,60,000

ઉપરની તારીખે તેઓએ Rને નીચેની શરતોએ નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો :

- (1) R મૂડી પેટે ₹ 60,000 રોકડા લાવશે.
- (2) પેઢીની પાઘડીની કિંમત ₹ 30,000 નક્કી થઈ.
- (3) R તેના ભાગની પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવશે નહિ.

(4) જમીન-મકાનની કિંમત ₹ 90,000 ગણવી.

(5) દેવાદારો પર ઘાલખાધ અનામત 5 % રાખવી.

(6) સ્ટોકની કિંમતમાં ₹ 400 ઘટાડો કરવો.

(7) લેણદારોને ₹ 500 ચૂકવવાના નથી.

(8) બધા જ ભાગીદારોનું નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 5:2:3 નક્કી કર્યું.

ઉપરની માહિતી પરથી પેઢીના ચોપડે જરૂરી ખાતાં નક્કી કરી પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો અને પાઘડી અંગે જરૂરી આમનોંધ આપો.

13. A અને B એક ભાગીદારી પેઢીના 4:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :			
A	75,000	જમીન-મકાન	35,000
B	25,000	ફર્નિચર	30,000
		રોકાણો	25,000
ચાલુ ખાતાં :		સ્ટોક	15,000
A	8000	દેવાદારો	5500
B	2000	— ઘાલખાધ અનામત	500
કારીગર અકસ્માત વળતર ભંડોળ	5000	લેણીહૂંડી	2000
લેણદારો	4000	રોકડ-બેન્ક	3000
દેવીહૂંડી	1000	પાઘડી	5000
	1,20,000		1,20,000

ઉપરની તારીખે Cને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતે પ્રવેશ આપ્યો. નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:1:1 રાખવાનું નક્કી કર્યું.

- (1) C તેના નફાના $\frac{1}{3}$ ભાગ પેટે ₹ 20,000 રોકડા મૂડી તરીકે અને ₹ 5000 પાઘડી તરીકે લાવશે. પાઘડીની રકમમાંથી અડધી રકમ જૂના ભાગીદારો તરત જ ઉપાડી જશે.
- (2) જમીન-મકાનની કિંમતમાં 10 % વધારો કરવો. જ્યારે ફર્નિચર અને સ્ટોકની કિંમતમાં 5 % ઘટાડો કરવો.
- (3) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 35,000 છે, જે ચોપડે લાવવી.
- (4) દેવાદારો પર 10 % ઘાલખાધ અનામતની જોગવાઈ કરવી.
- (5) અકસ્માત વળતર અંગે ₹ 1000નો દાવો મંજૂર કરેલ છે.
- (6) લેણીહૂંડીની નકરામણી ખર્ચના ₹ 150 અને બેન્ક ચાર્જિસના ₹ 300 ચૂકવેલ જેની નોંધ કરવાની બાકી છે. જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

14. ઋત્વી અને પ્રિન્સી 5:3ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજનું પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
કામદાર નફા-ભાગ ભંડોળ	30,000	બેન્ક	60,000
લેણદારો	1,20,000	દેવાદારો	90,000
કામદાર વળતર અનામત	60,000	સ્ટોક	60,000
ચાલુ ખાતાં :		મકાન	4,50,000
ઋત્વી	1,50,000	રોકાણો	1,05,000
પ્રિન્સી	1,95,000		
મૂડી ખાતાં :			
ઋત્વી	1,20,000		
પ્રિન્સી	90,000		
	7,65,000		7,65,000

તા. 1-4-2017ના રોજથી મનનને ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) મનન તેનું અંગત ફર્નિચર ₹ 75,000નું મૂડી તરીકે પેઢીમાં લાવશે.
- (2) લેણદારો પૈકી ₹ 60,000 મનનને ચૂકવવાના છે, જે તેના મૂડી ખાતે લઈ જવા.
- (3) મનનનો ભવિષ્યના નફામાં $\frac{1}{5}$ ભાગ રહેશે.
- (4) મનન પાઘડી તરીકે ₹ 45,000 રોકડમાં લાવશે.
- (5) પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 3,00,000 કરવામાં આવ્યું.
- (6) ઉધાર ખરીદીના ₹ 15,000 લેણદારો ખાતે અને ખરીદ ખાતે નોંધવાના બાકી છે. આ માલનો સમાવેશ આખરસ્ટોકમાં થયેલ છે.
- (7) ₹ 45,000ના સ્ટોકની બજારકિંમત ₹ 36,000 છે.
- (8) કારીગર વળતર અનામત પેટે જવાબદારી ₹ 28,000 છે.
- (9) રોકાણો પર મળવાનું બાકી વ્યાજ ₹ 24,000 નોંધવાનું બાકી છે.

પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

15. રિયા અને ગૌરી 1:2ના પ્રમાણમાં નફો નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 1-4-2017ના રોજ તેઓએ સંજુને $\frac{1}{5}$ ભાગે નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કર્યો. સંજુ મૂડી તરીકે ₹ 90,000 રોકડ લાવે છે. અનામતો, પુનઃમૂલ્યાંકન ખાતાનો નફો અને પાઘડીના હવાલા નાખ્યા બાદ રિયા અને ગૌરીની મૂડી અનુક્રમે ₹ 1,50,000 અને ₹ 2,00,000 હતી. ભાગીદારોએ નક્કી કર્યું કે નવી પેઢીની કુલ મૂડી ₹ 4,50,000 નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવી. ભાગીદારો જરૂરી રોકડ લાવશે અથવા ઉપાડી જશે. ભાગીદારોનાં મૂડી ખાતાં તૈયાર કરો.
16. પાર્શ્વી અને અનેરી 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે પ્રમાણે છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		પાઘડી	21,000
પાર્શ્વી	91,000	મકાન	1,40,000
અનેરી	84,000	ફર્નિચર	28,000
મૂડી અનામત		સ્ટોક	18,200
કામદાર બચત ખાતાં	7000	દેવાદારો	16,800
કારીગર નફા-ભાગ ભંડોળ	8400	રોકડ	56,000
10 %ની લોન	35,000		
લેણદારો	39,900		
	2,80,000		2,80,000

તા. 1-4-2016ના રોજ તેઓએ હેન્સીને નવા ભાગીદાર તરીકે નીચેની શરતોથી દાખલ કરી :

- (1) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 3:4:2 રાખવું.
  - (2) હેન્સી મૂડી તરીકે ₹ 40,000 રોકડમાં લાવશે.
  - (3) લોન પર એક વર્ષનું વ્યાજ ચૂકવવાનું બાકી છે.
  - (4) પાર્શ્વીના અંગત ખર્ચના ચૂકવેલ ₹ 5600 નફા-નુકસાન ખાતે ઉધારેલ છે.
  - (5) પુનર્ગઠન ખર્ચના ₹ 8400 અનેરીએ ચૂકવ્યા.
  - (6) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 90,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (7) હેન્સીની મૂડીને પાયા તરીકે રાખી પાર્શ્વી અને અનેરીની મૂડી નવી પેઢીમાં નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવી અને જરૂરી હવાલા ભાગીદારોનાં ચાલુ ખાતાંમાં નાખવા.
- જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

17. અંકિતા અને એશા 2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચી લેતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		યંત્રો	64,000
અંકિતા	64,000	ફર્નિચર	40,000
એશા	32,000	સ્ટોક	13,600
અનામત ભંડોળ	16,800	દેવાદારો	40,000
લેણદારો	60,000	— ધાલખાધ અનામત	3200
દેવીહૂડી	8000	રોકડ-બેન્ક	26,400
	1,80,800		1,80,800

અર્પિતાને તા. 1-4-2016થી નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવી. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) અંકિતા તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{12}$ ભાગ અને એશા તેના ભાગમાંથી $\frac{1}{6}$ ભાગ અર્પિતાને આપશે.
- (2) અર્પિતા તેના ભાગે પ્રમાણસર મૂડી લાવશે.
- (3) અર્પિતા તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે. પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 90,000 કરવામાં આવ્યું.

- (4) કાયમી મિલકતો 10 % ઘસારાને પાત્ર છે.
 (5) બધા જ દેવાદારો સધ્ધર છે.
 (6) વીમા-પ્રીમિયમના ચૂકવેલ ₹ 12,000 પૈકી ₹ 2400 આવતા વર્ષે આગળ લઈ જવાના છે.
 જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

18. જૈની અને આન્યા 3:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી :		મકાન	42,000
જૈની 70,000		યંત્રો	17,500
આન્યા 56,000	1,26,000	રોકાણો	63,000
સામાન્ય અનામત	8400	દેવાદારો 56,000	
રોકાણ અનામત	4200	— ધાલખાધ અનામત 2800	53,200
કારીગર નફા-ભાગ ભંડોળ	31,500	બેન્ક	39,200
લેણદારો	44,800		
	2,14,900		2,14,900

તા. 1-4-2016ના રોજ તેમણે પ્રિયંકાને નીચેની શરતોથી નવા ભાગીદાર તરીકે દાખલ કરી.

- (1) પ્રિયંકા પાઘડી પેટે ₹ 14,000 રોકડમાં લાવશે.
- (2) જૈની અને આન્યાની નવી પેઢીમાં કુલ મૂડીના 20 % જેટલી મૂડી પ્રિયંકા લાવશે.
- (3) નવું નફા-નુકસાનનું પ્રમાણ 2:2:1 રાખવું.
- (4) ધાલખાધ અનામતની જોગવાઈ જરૂરી નથી.
- (5) યંત્રોની કિંમતમાં 10 % ઘટાડો કરવો.
- (6) મકાનની બજારકિંમત ₹ 70,000 છે.
- (7) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 68,950 છે.
- (8) જૈની અને આન્યા નવી પેઢીમાં તેમની બંનેની કુલ મૂડી તેમના સંબંધિત નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખશે. જરૂરી હવાલા બેન્ક ખાતા દ્વારા કરવા.

જરૂરી ખાતાં અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

19. ટપુ અને સોનુ 1:2ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા એક પેઢીના ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2016ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ છે :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :		પાઘડી	54,000
ટપુ 2,00,000		જમીન-મકાન	3,00,000
સોનુ 3,00,000	5,00,000	યંત્રો	1,00,000
નફા-નુકસાન ખાતું	48,000	સ્ટોક	40,000
લેણદારો	50,000	દેવાદારો	80,000
ધાલખાધ અનામત	16,000	રોકડ	40,000
	6,14,000		6,14,000

ઉપરની તારીખે તેઓએ ગોલીને નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 54,000 કરવામાં આવ્યું.
  - (2) દેવાદારો પર ઘાલખાધ અનામત ₹ 10,000 રાખવી.
  - (3) જમીન-મકાનની કિંમતમાં 10 % વધારો કરવો.
  - (4) યંત્રોની ચોપડે કિંમત તેની બજારકિંમત કરતાં 25 % વધુ છે.
  - (5) સ્ટોકની કિંમત 10 % ઘટાડવી.
  - (6) ગોલી નવી પેઢીની ચોખ્ખી મિલકતની 50 % જેટલી રકમ મૂડી તરીકે લાવશે.
  - (7) ગોલી તેના ભાગની પાઘડીની રકમ રોકડમાં લાવશે.
  - (8) ટપુ તેના નફાનો $\frac{1}{3}$ ભાગ જ્યારે સોનુ તેના નફાના ભાગમાંથી $\frac{1}{6}$ ભાગ ગોલીને આપશે.
- જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો. ત્રણેય ભાગીદારોનું નફા-નુકસાનનું નવું પ્રમાણ નક્કી કરો.

20. મિત, જીત અને નીલ 3:2:1ના પ્રમાણમાં નફો-નુકસાન વહેંચતા ભાગીદારો છે. તા. 31-3-2017ના રોજ તેમની પેઢીનું પાકું સરવૈયું નીચે મુજબ હતું :

પાકું સરવૈયું

મૂડી-દેવાં	રકમ (₹)	મિલકત-લેણાં	રકમ (₹)
મૂડી ખાતાં :		મકાન	1,00,000
મિત	1,00,000	યંત્રો	80,000
જીત	75,000	રોકાણો	60,000
નીલ	50,000	દેવાદારો	40,000
સામાન્ય અનામત		સ્ટોક	64,000
રોકાણ અનામત		રોકડ	26,000
કારીગર વળતર અનામત			
કારીગર નફા-ભાગ ભંડોળ			
કામદાર બચત ખાતાં			
લેણદારો			
	3,70,000		3,70,000

ઉપરની તારીખે તેઓએ હીરને નવા ભાગીદાર તરીકે પ્રવેશ આપ્યો. પ્રવેશની શરતો નીચે મુજબ હતી :

- (1) મિત તેના નફામાંથી $\frac{1}{8}$ ભાગ જ્યારે નીલ તેના નફામાંથી $\frac{1}{24}$ ભાગ હીરની તરફેણમાં ત્યાગ કરશે.
- (2) પેઢીની પાઘડીનું મૂલ્યાંકન ₹ 60,000 કરવામાં આવ્યું. હીર તેના ભાગની પાઘડી રોકડમાં લાવશે.
- (3) રોકાણોની બજારકિંમત ₹ 52,000 છે, જે ચોપડે લાવવી.
- (4) કારીગર વળતરનો ₹ 18,000નો દાવો મંજૂર રાખવો.
- (5) યંત્રોની બજારકિંમત ₹ 60,000 છે, જ્યારે મકાનની બજારકિંમત ₹ 1,26,000 છે, જે ચોપડે લાવવી.
- (6) હીર મૂડી તરીકે ₹ 50,000 રોકડમાં લાવશે.
- (7) હીરની મૂડીને પાયા તરીકે રાખી અન્ય ભાગીદારોની મૂડી નવા નફા-નુકસાનના પ્રમાણમાં રાખવી. જરૂરી અસર રોકડ ખાતે આપવી.

ઉપરની વિગતો પરથી જરૂરી ખાતાં તૈયાર કરી પ્રવેશ બાદનું પાકું સરવૈયું તૈયાર કરો.

